

Myslím, že to je mier

Braňo Ondruš

„Myslím, že čistý, celkom čistý vzduch / po studniach pitná voda pre kone, pre hoviadka tak jak pre ľudí... Fuksie v oblozkoch, čo nepovädni zrazu / a noci v starostiach / len o to, či sa, chalan, z kina vráti pred polnocou, ved' zasa, mamlas jeden, nechal doma kľúče / búrlivé navečery, to som teda za, navečer búrlivý toť na Tehelnom poli / keď ide o našich a body ligové...“

Nech to, prosím, neznie pateticky, ale práve túto báseň Laca Novomeského som si ako 14-ročný fagan vybral na recitátorskú súťaž. Iste aj pod vplyvom rodičovskej výchovy, aj pod vplyvom výchovy v škole a celkom určite pod vplyvom rozprávania dedka, priameho účastníka protifašistického odboja. Nie o hrdinoch a hrdinských bojoch, ale o utrpení obyčajných ľudí, ktorí „iba“ trpeli, či sa ich otcovia a synovia vrátia. Z vojnového bojiska, tajnej schôdzky či roznášania letákov, alebo doručovania informácií partizánom.

Aj pod vplyvom nanajvýš osobnej, priam intímnej výpovede skvelého slovenského básnika a odhodlaného bojovníka, ktorý paradoxne najväčším utrpením prešiel po vojne, akoby za trest, že sa tak veľmi zaslúžil o porážku fašizmu a nacizmu, som si vybudoval vzťah k mieru. Rovnako osobný až intímny, vyvolávajúci zimomriavky po tele pri každom pohľade na zúfalých civilistov, matky, túliace k sebe vystrašené a uplakané deti, ale aj zničené školy, nemocnice, kultúrne stánky...

A podobne silný som si vybudoval odpor k zbrojeniu. Nie emotívny, naopak, úplne racionálny. Postavený na faktoch, ktoré priam kričia, že je prejavom politického hnusu presadzovať miliardové nákupy nových zbraní, keď nám zomierajú ľudia, lebo pre nedostatok peňazí sa nemôžu dostať k adekvátnej liečbe. Je prejavom ľudského hyenizmu tvrdiť, že musíme znižovať verejné výdavky a že nemáme na dôchodky, ale ani nemuknúť pri každoročnom zvyšovaní výdavkov na „prezbrojenie“ armády, keď penzistom nezostáva na lieky a rodičom na športové aktivity ich detí. Tisíce detí by mohli rozvíjať svoj talent, ak by sme im zaplatili výdavky na krúžky a športové kluby namiesto nových vrtuľníkov, stíhačiek, obrbných transportérov.

Zdá sa, že aj o mieri platí ono pravidlo, že si nevieme vážiť, čoho máme dostatok. Veru, už tretia generácia na Slovensku dospela bez strachu o život pod nepriateľskou paľbou a bombardovaním. Mladí majú skôr strach, že ich mobilný telefón nebude dosť moderný a oblečenie dosť módné. My, starší, máme strach, čo z nich v tomto svete vyrastie a beháme po obchodoch, kde zoženieme niečo lacnejšie. A naši rodičia majú strach o nás, aby sme sa v tom zhone nepozabíjali na autách, či nedostali „zrádnika“...

„A keby sa aj toto dalo prijať len tak: čo je na tom? To by bol, myslím, mier.“

Usilujme sa, aby nám vydržal dlho. Minimálne navždy.

Pri príležitosti významného životného jubilea – 100. narodenín – udelila prezidentka republiky Zuzana Čaputová štátne vyznamenanie Rad Ľudovíta Štúra II. triedy, vojenský druh, za mimoriadne zásluhy o obranu a bezpečnosť SR a o ochranu ľudských práv a slobôd dlhoročnému členovi SZPB kpt. v. v. Štefanovi Šteflovíčovi. „Vlastenectvo a spolupatričnosť, k akému sa dnes mnohí slovami hlásia, naplnil kapitán Štefan Šteflovíč svojím životom. Veľmi si preto želim, aby sme na príbehy, akým je ten jeho, nikdy nezabudli,“ vyhlásila prezidentka.

Foto: KP SR

Deň červených makov

Martin Krno, Ján Rohár

Celá Európa si pripomenula na Martina 11. novembra o 11. hodine a 11. minúte 103. výročie ukončenia dovtedy najväčšieho ozbrojeného konfliktu v dejinách ľudstva. V Bratislave a v ďalších metropóľach v tej chvíli odbíjali kostolné zvony.

Slovenská prezidenta Zuzana Čaputová sa však k tejto medzinárodnej tradícii postavila progresívne, povinnosť hlavy štátu si v tomto ohľade odbila už o deviatej ráno. Na vojenský cintorín v Petržalke, kde leží 331 mužov rozličných národností, ktorí zomreli v dôsledku ťažkých zranení utrpených na frontoch prvej svetovej vojny,

zavítala iba s hŕstkou svojich úradníkov a ako inak – s reaktormi televíznych spoločností.

Paralela vojny a pandémie

Delegácia SZPB vedená tajomníkom jeho ústrednej rady Viliamom Longauerom položila veniec k ústrednému krížu spolu s predstaviteľmi ostatných občianskych združení a dvoma ďalšími najvyššími ústavnými činiteľmi – predsedom Národnej rady SR Borisom Kollárom a premiérom Eduardom Hegerom, ktorý sa prihovril k prítomným.

Predseda vlády poukázal na paralelu medzi počiatočným podeňovaním hrozieb a vzápätí skutočnými ľudskými obeťami „Veľkej vojny“ v rokoch 1914 až 1918 a súčasným bojom proti celosvetovej pandémii nového koronavírusu.

(Pokračovanie na str. 2)

Obetiam najväčšej masakry

Jana Borguľová

V každoročnom pláne činnosti oblastného výboru SZPB v Banskej Bystrici má pevné miesto novembrová pietna spomienka pri Pamätníku obetiam fašizmu v Kremničke.

Tragické udalosti po obsadení srdca Povstania nás zaktivizovali do intenzívnej spolupráce nielen s krajským mestom, orgánmi štátnej správy a ďalšími organizáciami, ale najmä so školami všetkých stupňov. Prejavovalo sa to v početnej účasti žiakov a študentov, ktorí na podujatí aktívne vystupovali, kládli kamienky a zapalovali sviečky. Zároveň si

tak postupne utvárali vzťah k tomuto historickému priestoru. Fungovalo to do roku 2019.

Pozoruhodný areál v Kremničke

Vinou epidemiologických opatrení sa už druhý rok pietna spomienka obmedzuje iba na položenie venca delegáciou ObIV na čele s predsedom Jánom Pacekom. Tohto roku 10. novembra. Pričom členovia SZPB ocenili vedenie Banskej Bystrice, ktoré sa postaralo o úpravu zrekonštruovaného pomníka a o doplnenie informačného systému pre návštevníkov i náhodných okoloidúcich.

Areál nie je pozoruhodný iba kvôli uvedenej tragickej udalosti, ale aj

pre samotný vzhlad. Autorom pamätníka sprístupneného v roku 1949 bol národný umelec Dušan Jurkovič. V roku 1995 ho doplnil pomník zavraždeným židovským obyvateľom – symbolický svietnik menora. Navrhol ho slovensko-izraelský architekt Juraj Arieh Fatran.

V priestore južne od obce Kremnička vykopali v októbri 1944 protitankové zákopy na obranu Bystrice. Po potlačení SNP nacistické okupačné sily zhromažďovali vo väzení krajského súdu zajatých povstaleckých vojakov a partizánov, ale aj civilistov obvinených z podpory protifašistického odboja a pomoci rasovo prenasledovaným. Na začiatku novembra už bola väznica preplnená, preto vydali rozkaz na ich postupnú likvidáciu.

(Pokračovanie na str. 3)

Deň červených makov

(Dokončenie zo str. 1)

Na jeho slová nadviazala 92-ročná členka SZPB Anna Bergerová. So slzami v očiach naliehavo prosila všetkých občanov, aby sa dali zaočkovať.

Prosba partizánky a vojačky

„Tak ako sme pred 77 rokmi plne využili zbrane proti fašistom,“ zdôraznila, „tak máme teraz v rukách modernú zbraň proti novému úhlavnému nepriateľovi Covidu 19 – vakcinácii. Nepočúvajte hlasy tých, čo vás od nej odrádzajú.“ Dojímavú výzvu bývalej partizánky naskrúcali všetky televízne štáby, no vo večernom spravodajstve ju použila iba Markíza.

Treba pripomenúť, že na rozdiel od tohtoročného pietneho aktu na Slavíne 8. mája na oficiálnom podujatí venovanom Medzinárodnému dňu vojnových veteránov ako prví položili veniec

k pamätníku na cintoríne v Kopčanoch priami účastníci protifašistického odboja Anna Bergerová a Karol Kuna. Toho v ten večer mohli vidieť televízni diváci na druhom programe RTVS, keď uvádzal udelenie jedného ocenení v rámci Vojenského činu roka. Kuna, partizán z Liptova, bol za SZPB jediný pozvaný ministerstvom obrany, čo v nedávnej minulosti nebolo zvykom.

Osvietili hrad

V predvečer Dňa vojnových veteránov vzdal hold príslušníkom západného odboja počas 2. svetovej vojny pri pomníku na Šafárikovom námestí Viliam Longauer s ďalšími bratislavskými členmi zväzu. Pietny akt pravidelne každý november organizuje rezort obrany a britská ambasáda. Preto aj s príhovormi na podujatí vystúpili štátny tajomník Ministerstva obrany SR Ma-

Na čele pietneho sprievodu kráčali odbojáři Anna Bergerová a Karol Kuna.

foto: Ján Rohár

rian Majer a veľvyslanec Spojeného kráľovstva na Slovensku Nigel Baker. Ten pripomenul, že už žiaľ nežijú slovenskí letci pôsobiaci počas vojny v Britskom kráľovskom letectve (RAF), ale jeho úrad udržiava kontakty s ich vdovami a potomkami.

Nedáľeoko sídla SZPB na bu-

dove bývalej Legiobanky poobede 11. novembra z iniciatívy Matice slovenskej odhalili pamätnú tabuľu slovenským legionárom, ktorí padli na rozličných frontoch 1. svetovej vojny a po nej pri obrane južných hraníc pred maďarskou armádou Béla Kuna.

Bratislavský hrad večer osviev-

tili červenými makmi, ktorými boli pred vyše sto rokmi posiate neobrábané polia v okolí francúzskeho mesta Verdun, dejisku najdlhšej a najkrvavejšej bitky prvej svetovej vojny a dejín vôbec. Aj preto sa po čase stali symbolom spomienky na padlých vo všetkých vojenských konfliktoch.

Na pamiatku slovenských legionárov

Ján Rohár

Jedenásteho novembra si nepripomínáme len ukončenie prvej svetovej vojny. Presne dva roky po tom, čo stíchli bojiská sa do Európy vrátili posledné zvyšky česko-slovenských legionárov z Ruska. Išlo o 36. lodný transport 720 česko-slovenských vojakov, ktorí do prístavu Terst dorazili po náročnej dvojmesačnej plavbe na lodi Heffron.

Matica slovenská sa rozhodla uctiť si pamiatku Slovákov bojujúcich v legionárskych radoch a pri príležitosti 101. výročia ich návratu slávnostne odhalila pamätnú tabuľu na priečelí bývalej Legiobanky, súčasnej Eximbanky v centre Bratislavy. Pamätná tabuľa pripomína známe, ako aj menej známe slovenské legionárske osobnosti, medzi nimi aj

neskoršieho povstaleckého veliteľa Rudolfa Viesta, či Jozefa Martina Kristína, otca známej herečky Evy Kristínovej.

Spoločne s viacerými poslancami parlamentu sa na podujatí zúčastnil aj predseda NR SR Boris Kollár. V príhovore vyjadril presvedčenie, že odhalenie tejto pamätnej tabule bude začiatkom zmeny prístupu k pripomí-

naniu si tých, čo bojovali za národnú slobodu. Predseda Matice Slovenskej Marián Gešper pripomenul, že už v roku 2019 boli ako prvé lastovičky odhalené prvé pamätne tabule slovenským legionárom a to vo Vranove nad Topľou a v obci Sol'

Tieto aktivity podporila aj vtedajšia ministerka kultúry Ľubica Laššáková, ktorá na spomienke na slovenských legionárov nechýbala ani tentoraz. Pozvanie na toto podujatie prijala aj ÚR SZPB, ktorú reprezentoval člen predsedníctva a predseda OblV Bratislava Martin Krno, ktorý sám pochádza z rodiny s legionárskou tradíciou.

Čestní hostia slávnostného odhalenia pamätnej tabule slovenským legionárom.

foto: autor

Pomník členke SZPB

Jozef Marunič, predseda OblV SZPB Nové Zámky

Dlhoročnej členke nášho zväzu, nositeľke medailí M. R. Štefánika III. a II. stupňa Marte Holovačnej Weisovej odhalili 27. októbra v Štúrove pamätnú tabuľu. Veľa ľudí si ju pamätá ako zapálenú aktivistku, ktorá neúnavne chodila po školách. Považovala za svoju povinnosť oživo-

vať spomienky, aby upozorňovala na nezmyselnosť holokaustu a jeho obeť tých, ktorí nevedia, čoho je schopná ľudská zloba a nenávisť.

Inak však o svojom životnom príbehu hovorila len zriedka. Mnohí, ktorí ju poznali, o ňom doteraz nepočuli. V polovici marca 1944 vytvorili z domov štúrovských Židov geto, v ktorom sústredili Židov z mesta i okolia. Marta okúsila poní-

ženie a hrôzu zo straty životného priestoru, intimity a pocitu, že je niekto. V júni ich naložili do vagónov a transportovali do koncentračného tábora v Auschwitz. Jej najhroznejšia spomienka sa viaže na moment, keď doktor Mengele zaradil jej starú mamu medzi ľudí nasmerovaných do plynovej komory.

Po troch mesiacoch ju s ďalšími ženami, ktoré boli schopné pracovať, previezli na prácu v káblivke Neustadt bei Coburg. V apríli 1945 počas prepravy do tábora Hof asi 50 ženám pomo-

hol k úteku nemecký dôstojník zo Sudet, ktorému v prípade potreby mali dosvedčiť, že im pomáhal. Po dlhom putovaní došli do Štúrova.

„Osud bol ku mne milostivý, ale to veľké utrpenie nenapravil. Čo som zažila ako 19-ročné dievča už nikto nezmení. Z nášho života sa stratila jedna časť každému, ktorí sme zostali nažive, ale keď vidím, že sa moje slova dotknú mladých, aspoň chvíľu verím tomu, že sa také niečo nikdy nezopakuje,“ vysvetľovala svoju činnosť aktívna členka SZPB.

SZPB nie je politická strana

Redakcia

Rozhorčenie nad tým, ako nekultúrne sa správali na ústredných oslavách 77. výročia SNP v Banskej Bystrici viacerí odbojáři, vyslovil na 13. zasadnutí predsedníctva Ústrednej rady SZPB predseda oblastného výboru v Humennom Benjamín Bláha. Pískali a vykrikovali počas prejavov najvyšších ústavných činiteľov, hoci ich vystúpeniam tentoraz nebolo čo vyčítať.

Rokovanie 9. novembra časovo úsporne a pragmaticky viedol predseda Zväzu Pavol Sečkář, ale v rámci bodu „rôzne“ vytvoril priestor aj pre širšiu diskusiu. Bláhu doplnil šéf OblV v Bratislave Martin Krno. Pripomenul, že sa opakujú podobné poľutovaniahodné akty, keď si niektorí členovia, žiaľ aj funkcionári, zamieňajú slávnostné zhromaždenia s partajnými demonštráciami.

Pritom práve predstavitelia oblastných organizácií SZPB by mali byť vzorom pre ostatných a udržiavať si medzi nimi prirodzenú autoritu. Ľudia od odbojárov očakávajú pre ich bohatšie životné skúsenosti a zásadné protifašistické názory v zložitej spoločenskej situácii uváženejšie postoje než od všelijakých neurotických politikov.

Pritomní s pripomienkami schválili návrh plánu práce ÚR a požiadaviek na rozpočet SZPB v budúcom roku, ako i smernicu o cestovných náhradách. Pri debate o činnosti oblastných výborov konštatovali, že správu za tretí štvrtrok napriek upozorneniam opakovane nepredložili z Košíc, Piešťan, Považskej Bystrice, Rožňavy a Senice, za čo sa príslušným tajomníkom skrátia tri mesačné platy o 30 percent.

Podstatná časť oblastných výborov pracovala podľa plánov, znamenali však pasívnejší prístup funkcionárov základných organizácií, ktorí akoby čakali na impulzy od vedenia oblastí. Nemožno sa stále vyhovárať na pandémie, veď v letných mesiacoch a v septembri sa konalo mnoho podujatí, i netradičných. Napríklad OblV Levice sa podaril husársky kúsok – odhaliť sochu maršalovi Rodionovi J. Malinovskému v Starom Tekove.

Rokovanie Ústrednej rady SZPB by sa malo uskutočniť 24. novembra za osobnej účasti iba tých jej členov, ktorí sa dali plne zaočkovať.

Obetiam najväčšej masakry

(Dokončenie zo str. 1)

Výkonom tejto akcie nemeckí nacisti poverili špeciálnu jednotku Einsatzkommando-14 a 5. rotu Pohotovostných oddielov Hlinkovej gardy. Pre hromadné popravy vybrali práve miesto pri Kremničke. K prvej došlo 5. novembra 1944. Postupne privádzali v niekoľkých vlnách ďalších žalovaných až do 5. januára 1945. Hoci následne ťažšie masovej likvidácie antifašistov presunuli najmä do väpenky v Nemeckej, k vraždám dochádzalo naďalej i v Kremničke.

Medzi zavraždenými aj 58 detí

V šiestich masových hroboch sa po apríli 1945 našlo až

747 obetí, čo robí tento masaker najväčším vojnovým zločinom spáchaným na Slovensku. Medzi nimi bolo 211 žien a 58 detí! Podstatnú časť tvorili obyvatelia židovského pôvodu (450). Okrem iných tu zavraždili desiatky Rómov a časť zostrelých príslušníkov anglických a amerických leteckých síl. Mnohé rodiny si po vojne identifikované obeť pochovali inde, no okolo 400 ľudských tiel tu zostalo.

Spomienky na krvavé udalosti v Kremničke sú prítomné po celej Banskej Bystrici zásluhou tzv. stolpersteinov. Autorom projektu je nemecký sochár Gunter Demnig, ktorý donedávna osobne osádzal „kamene zmiznutých“ s jed-

notnou formou vo veľkosti 10-krát 10 centimetrov a s mosadzným povrchom.

Kamene zmiznutých pribúdajú

V texte sa uvádza meno, dátum narodenia, zatknutia a miesto zavraždenia. Ukladajú ich pred domami ľudí, ktorí prišli o život v období holokaustu a nacistického režimu.

Od roku 1995 ich pribudlo v 25 európskych štátoch okolo stotisíc. Na Slovensku v 24 mestách a obciach približne 250, z toho 29 v Banskej Bystrici. V meste kamene pomáha osadzovať občianske združenie Antikomplex.sk, za ktorým sú mládeňci Andrej Čierny a Jakub Lunter.

Delegácia ObIV Banská Bystrica pri obnovenom Pamätníku obetiam fašizmu v Kremničke 10. novembra. foto: autorka

Naposledy sa tak stalo 6. novembra 2021, keď v Lazovnej ulici pribudli štyri na pamiatku rodiny Jána Vanča, ktorý v pivnici svojho domu ukrýval

ranených partizánov a židovských spoluobčanov. S manželkou Annou a synmi Pavlom a Jánom skončili v Kremničke...

Tri otázky pre oblastný výbor Spišská Nová Ves

Branislav Balogh, Ján Rohár

Na základe výzvy vedenia SZPB redakcia Bojovníka postupne oslovuje všetky oblastné výbory zväzu s tromi otázkami, aby sme čitateľom Bojovníka predstavili aktuálnu činnosť našich regionálnych štruktúr.

Dnes odpovedajú predseda Mikuláš Repčiak, podpredseda Jozef Novotný a tajomník Michal Kuchár:

■ Ako pandémia ovplyvnila vašu činnosť?

Pandémia nás výrazne zasiahla a ochromila, prišli sme počas nej o de-

siatky členov a oblastná organizácia sa nám zmenšila. Ich výpadok sa nám zatiaľ nedarí nahradiť. Nemožnosť stretávať sa vo väčšom počte nám znemožnil bežnú činnosť. Na oslavách sme mohli byť len vo dvojici, no snažili sme sa dôstojne plniť túto úlohu, ktorú Zväz od štátu dostal.

■ Aké sú vaše plány po uvoľnení opatrení?

Zasadanie ObIV v septembri vytyčilo úlohy do konca roka. Zintenzívňujeme styky so samosprávou. Tie sú všeobecne dobré, pri organizovaní osláv vynikajú mestá Spišská N. Ves, Krompachy a obec Smižany. Pokúsime sa zorganizovať exkurziu po pamätníkoch v okolí, posedenie pre členov po oslavách SNP. Všetky tieto plány sú však závislé na finančných prostriedkoch, ktorými naša organizácia disponuje.

■ Ako sa vám darí pracovať s mládežou?

Sebakriticky konštatujeme, že v tomto zaostávame. Či už v organizovaní súťaží alebo zakladaní klubov mladých. Snažíme sa však o spoluprácu so školami. Tá závisí najmä na ochote riaditeľov škôl. Roznášame Bojovníka do škôl a kým to zdravie priamym účastníkom dovoľovalo organizovali sme besedy pre žiakov. Spomeniem zásluhnú činnosť jednotlivcov, pani učiteľka Kormošová na gymnáziu Školská v Spiši. N. Vsi sa aktívne podieľa na šírení odkazu boja proti fašizmu a spolupracuje s nami.

Prečo vlčí mak

Branislav Balogh

Podobu vlčieho maku nosia na sakách či kabátoch aj predstavitelia a členovia SZPB ako prejav úcty k hrdinom a bojovníkom prvej svetovej vojny. V posledných rokoch sa čoraz viditeľnejšie pripájame k západnej Európe so spomienkou na tých, ktorí (nielen) v čs. légiách riskovali a obetovali svoje životy aj za našu národnú slobodu.

V súčasnosti sa vo väčšine európskych krajín, ale aj v severnej Amerike pripomína 11. november ako Deň vojnových veteránov. Je to nielen spomienka na ukončenie 1. sv. vojny (vo Veľkej Británii Deň prímeria), ale aj na koniec tej druhej.

Z polí Flámska...

Symbolom tohto dňa sa stal červený mak. A prvým, kto „za to môže“, je kanadský podplukovník lekár John McCrae, ktorý si na bojisku prvej svetovej vojny vo Flámsku všimol kontrast medzi delami a zákopmi zničenou pochmúrnou krajinou na jednej a krvavočerveným kvetom vlčieho maku na druhej strane. To ho inšpirovalo k zloženiu básne V poliach Flámska: Na poliach Flámska vlčie maky rastú, tam medzi križmi, rad za radom. Značia miesta, kde ležíme. Tam hore počuť udatný spev škovránka, uprostred revu kanónov tu dolu...

Učiteľka Moina B. Michaelová, ktorá vyučovala ranených veteránov na University of Georgia v USA sa postarala o propagáciu vlčích makov ako symbolu veteránov 1. sv. vojny po celých Spojených štátoch. Začala ich predávať a takto financovala zlepšenie životných podmienok veteránov.

Takto vyzerá symbol veteránov, ktorý v roku 1921 vyrobila a začala predávať Anna Guérinová. foto: archív redakcie

...dnes už aj u nás

V Európe sa o rozšírenie tohto symbolu pričínal poľný maršal gróf Douglas Haig, zakladateľ Kráľovskej britskej légie (Royal British Legion, RBL). Údajne potom, čo uvidel Annu Guérinová predávať vlčie maky v uliciach Londýna, rozhodol sa zakúpiť ich 9 miliónov kusov. Samozrejme, nie pre seba. Príslušníci légie ich predávali 11. novembra 1921, aby takto financovali charitatívne aktivity – materiálnu a psychologickú pomoc veteránom 1. svetovej vojny.

RBL svoju charitatívnu činnosť vykonáva dodnes, hoci prirodzene v uplynulých desaťročiach medzi jej „klientmi“ prevážovali veteráni druhej svetovej vojny, či niektorých ďalších konfliktov. A v posledných rokoch prijali kvietok vlčieho maku za symbol vojnových veteránov aj v ďalších krajinách a čoraz častejšie sa s ním môžeme stretnúť aj na novembrových podujatiach na Slovensku.

Slovensko za mier

Braňo Ondruš

Občianske združenie Zjednotení za mier zorganizovalo 21. septembra 1. medzinárodné mierové fórum. Nie náhodou. Práve tento deň je od roku 1982 Medzinárodným dňom mieru. Aké smutné, ale príznačné, že si ho naše médiá ani politici „nevšimli“.

Naopak podujatia, ktoré síce otvorene nepropagujú vojnu, ale pod rúskom „bezpečnostných otázok“ šíria spoločenskú atmosféru akceptovania vojny „za demokraciu“ či „slobodný svet“ sa pozornosti médií a politikov tešia už roky. Na mierovej konferencii boli len Róbert Hajšel (poslanec EP za Smer-SD) a Artur Bekmatov (predseda strany Socialisti^{sk}).

Okrem nich však nechýbali známe osobnosti občianskeho života: šéf združenia Eduard Chmelár, právnik Branislav Fábry, bývalý český veľvyslanec Petr Drulák, bývalý predseda vlá-

dy SR Ján Čarnogurský či spoluzakladateľ Klubu generálov SR genmjr. Svetozár Naďovič alebo ekonómka Ilona Švihlíková.

Všetci zdôrazňovali, že za mier nemožno bojovať zvyšovaním výdavkov na zbrojenie a adoráciou vojen, násilia a nevyhnutnosti konfliktov. Naopak, musíme budovať vzťah ľudí k mieru, posilňovať sociálny zmier, nepoužívanie sily a hrozby silou. A možno dozrel čas, aby sa právo na mier nespomínalo iba v nezáväzných dokumentoch, ale aby bolo zakotvené aj do Ústavy, resp. zákonov SR.

Združenie Zjednotení za mier aj preto iniciovalo petíciu, ktorou chce dosiahnuť legislatívny zákaz čo i len dočasného rozmiestnenia akýchkoľvek cudzích vojsk na území Slovenska, zakotvenie práva občanov SR na mier o. i. v podobe znižovania výdavkov na zbrojenie a vyzvať NR SR, aby súhlasila so Zmluvou OSN o zákaze jadrových zbraní z roku 2017 a vyzvala prezidentku SR, aby zmluvu ratifikovala.

Účastníci fóra zaplnili konferenčnú halu do posledného miesta. foto: OZ Zjednotení za mier

Spomienky na Vlada Clementisa

Braňo Ondruš

Dnešný rozhovor je výnimočný. Respondentom je totiž človek, s ktorým sa už nik nemôže porozprávať, hoci by stále bolo o čom. Matej Andráš (19. septembra 1921, Ždiar – 5. marca 2012, Bratislava) by sa bol nedávno dožil storočnice. Ale aj vyše 80-ročný so záujmom sledoval aktuálne diaľne, dokázal ho trefne glosovať a racionálne posudzovať i minulosť. Pár rokov jeho vlastnej bolo neoddeliteľne spojených s významnou osobnosťou (zahraničného) protifašistického odboja Vladom Clementisom. Rozhovor som pôvodne urobil v septembri 2006 pre týždenník Slovo.

Kedy ste po prvýkrát zaregistrovali, že nejaký Clementis existuje?

Prvýkrát som sa s ním stretol nepriamo, v rozhlasovom éteri, keď pod pseudonymom vysielal na vlnách BBC a vtedy to bol môj najväčší zážitok. Bolo to jasné, boli to presne tie názory, ktoré som vyznával aj ja.

O čom vtedy rozprával?

Glosoval situáciu na Slovensku, ale pamätám si najmä, ako hovoril o perspektíve, hovoril o oslobodení a obnove Česko-Slovenska, ktoré bude štátom dvoch rovnoprávných národov.

Toho Clementisa ako Hrona ste počúvali už na vysokej škole?

Kdeže, doma. Zmaturoval som v roku 1941 v Kežmarku a na jeseň som odišiel študovať právo do Bratislavy. Ale BBC sa mi najlepšie počúvalo doma, v Tatranskej Kotline u rodičov sme mali vynikajúci príjem.

Nebáli ste sa odhaliť?

Vôbec, my sme rádio počúvali tak, že sme mali otvorené okná a Clementisa bolo počuť až na ulicu. U nás nebola taká atmosféra, lebo veľkú časť tamojšieho obyvateľstva tvorili Česi, ktorí po rozdelení neodišli do protektorátu, ani Goralci nenadržali klérofašistickému režimu, báli sme sa iba miestnych Nemcov. Ale inak sme neboli opatrní.

Vedeli ste už vtedy, že ten, kto sa vám tak páčil, je Vladimír Clementis?

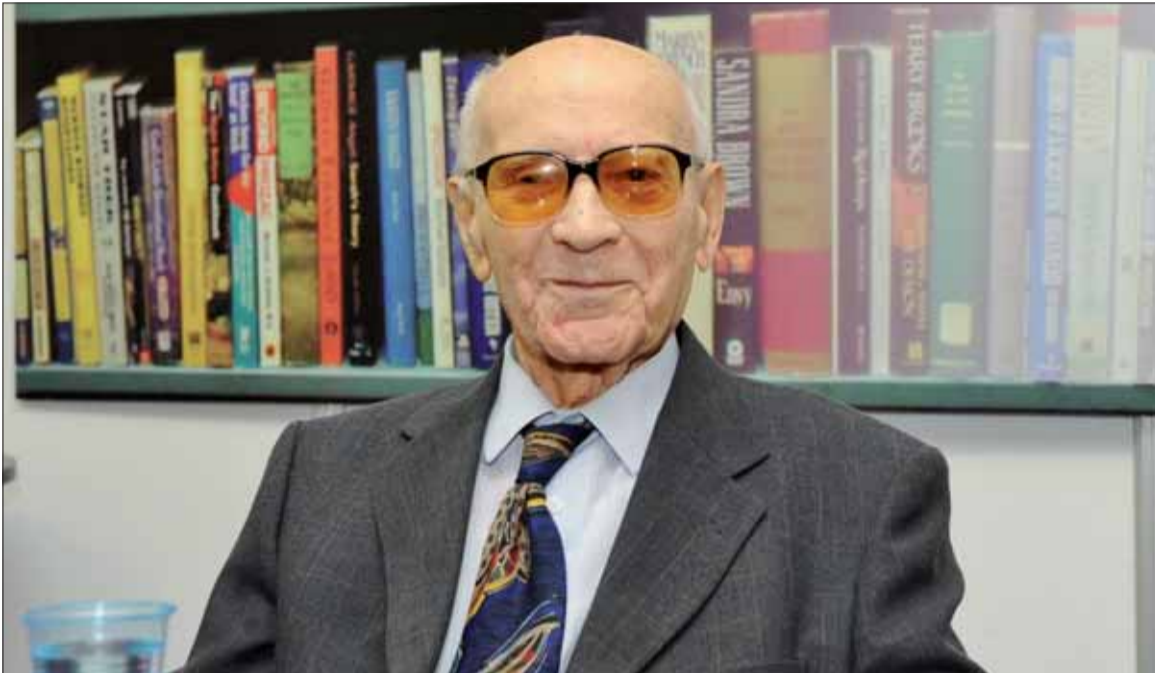

Čs. konzul Matej Andráš sprevádza ministra zahraničných vecí Vladimíra Clementisa a jeho manželku Lídu na ceste po Poľsku, na lodi v Baltickom mori.

ny nastúpiť na prvú loď, ktorá zo Škótska plávala cez Stredozemné more do Rumunska, aby bol doma čo najskôr. Miloš sa pridal ku Clementisovcom a tak sa spoločne z rozhlasu ešte pred príchodom do Constantce dozvedeli, že bola vymenovaná prvá česko-slovenská vláda s Clementisom ako štátnym tajomníkom ministerstva zahraničných vecí.

Čo bolo vašou prácou?

V prvom rade vybavovať poštu. Všetko bolo treba spracovať a s nejakým odporúčaním predložiť Clementisovi. On bol veľmi pracovitý človek a túto funkciu bral neobyčajne vážne. Aby ste to pochopili, musím sa vrátiť ku Košickému vládnemu programu. Ten predpokladal tri ministerstvá, na čele ktorých boli dvaja šéfovia: minis-

Matej Andráš ako 90-ročný.

foto: Peter Procházka

A kedy ste sa stretli s Clementisom osobne?

Po potlačení Povstania som u nás ukrýval niekoľkých ľudí. Miloš Krno mi vtedy poslal list, aby som prišiel k nemu. Šípil som, že to nebude len tak, tak som si vybavil doklady a odišiel som za ním do vtedy Nemeckej, dnes Partizánskej Ľupče. Skrýval tam Petra Karvaša. Horela mu však pôda pod nohami, tak ma Miloš požiadal, aby som ho ukrýl v Tatrách. Zobral som ho k nám a hoci som musel dosť tvrdo presvedčať správcu sanatória, podarilo sa mi to a Peter tam vydržal až do príchodu frontu. Jeho prechod sme prečkali v horách a začiatkom februára 1945 sme spoločne odišli do Košíc. Karvaš robil v rozhlase a ja som robil v spravodajskej agentúre. Zachytával som nočné správy moskovského rozhlasu a pripravoval ich do našich vtedajších médií. No a jedného dňa som na ulici narazil na Clementisa s Ruppeldtom.

Vtedy ste dostali ponuku ísť pracovať ku Clementisovi?

Miloš bol s Clementisom dohodnutý, že mu bude robiť tajomníka. V auguste som nastúpil na ministerstvo zahraničných vecí a v politickej sekcii mi prideliť poľský referát. Po voľbách v júni 1946 som bol preradený za osobného tajomníka Vlada Clementisa. Odvtedy som s ním bol takmer každý deň.

ter a štátny tajomník. Tí traja štátni tajomníci neboli zástupcovia ministra, ako je to dnes. Boli to plnoprávni členovia vlády, zúčastňovali sa na jej zasadaniach, aj keď tam boli ich ministri, a mali rovnocenné hlasovacie právo. Išlo o Clementisa, Lichnera na ministerstve zahraničného obchodu a generála Ferjenčíka na ministerstve obrany. A to platilo až do prijatia novej ústavy v máji 1948.

Aké boli vzťahy medzi Janom Masarykom a Vladom Clementisom?

Neobyčajne harmonické. Možno práve preto, že Masaryk bol iná letora než Clementis. Ja som sa s ním zblížil počas dvoch zahraničných služobných ciest. V júni 1946 v Moskve a neskôr

na mierovej konferencii v Paríži. Masaryk bol ľudovejší, dnes by sme možno povedali populistický typ. Keď sme sa vracali osobitným vlakom z Paríža, v Chebe, na prvej stanici na našom území, sa zišlo mnoho ľudí, zväčša zamestnancov železníc, ktorí vedeli, že prideme. Vlado Clementis pozeral z okna a bafkal a Jano Masaryk hneď vystúpil a išiel medzi ľudí, podával im ruky. Lenže na rozdiel od dnešných politikov to nehral, bolo to v ňom. Raz, keď bol Clementis kdesi odcestovaný, som si popoludní ľahol na pohovku v kancelárii. Naraz sa otvorili dvere a vošiel minister, ja som, samozrejme, hneď vstával, ale on ku mne prikrročil, doslova ma vtlačil naspäť a pekne po slovensky povedal: Len lež.

Po slovensky?

On sa vždy so Slovákami rozprával po slovensky, aj keď s chybičkami.

Aký bol v osobných vzťahoch Clementis?

V práci bol veľmi sústredený a vážny. A tiež veľmi prísny, ale aj na seba. Mali sme poradu, na ktorej boli len asi štyria ľudia, vrátane mňa, a ja som z nej robil záznam. Tesnospis neovládám, ale robil som si skratky a okamžite po zasadaní som to prepísal, kým som mal celý obsah zasadania ešte čerstvo v hlave. Clementis diktoval a Jano Masaryk ho v jednej chvíli zastavil so slovami: Pomalšie. Clementis bol vždy taký sústredený na prácu, že takéto veci nevnímal, Masaryk naopak.

Práve Clementis úspešne presadil pripojenie troch obcí na pravom brehu Dunaja pri Bratislave: Rusovce, Jarovce a Čunovo.

Netvrdím, že to bol len jeho úmysel, ale zostane historickým faktom, že Clementis presadil na mierovej konferencii v Paríži rozšírenie územia okolo Bratislavy na úkor porazeného Ma-

Matej Andráš a Miloš Krno v Prahe 1952.

d'arska, teda za pravý breh Dunaja. Vehementne vysvetľoval, že naša metropola nemôže ležať nechránená na hraniciach, čo sa jej stalo osudným pred začiatkom druhej svetovej vojny. A bol úspešný.

Naopak, nebol úspešný s návrhom na podobné vysídlenie Maďarov, a akom rozhodla Postupimská konferencia v prípade Nemcov. Prečo podľa vás?

Pretože tento návrh nikto okrem Sovietskeho zväzu nepodporoval. Dodnes si pamätám na vystúpenie Vyšinského, ktorý ako člen sovietskej delegácie o tom veľmi zanietene hovoril v politickej sekcii mierovej konferencie. Bolo naozaj zaujímavé sledovať, ako vehementne obhajoval česko-slovenskú požiadavku. Ja som až na tej mierovej konferencii zistil, že Vyšinský je absolventom slávnej parížskej Sorbony, nie nejakej komunistickej politickej školy. Zistil som to vtedy, keď najskôr hovoril po rusky, ale keď videl, že mladý Francúz nestíha tlmočiť, zastavil ho a s ospravedlnením vyhlásil, že svoju reč dokončí vo francúzštine. A hovoril plynulo a bez chýb až do konca.

Doteraz sme si vykreslovali Clementisa ako kolegu, nadriadeného, ale ako ste sa naňho pozerali ako na štátneho tajomníka a po Masarykovej smrti na ministra zahraničných vecí z hľadiska odbornosti?

Už dávno predtým to bol erudovaný znalec medzinárodnej politiky a medzinárodných vzťahov s obrovským rozhľadom, historickými znalosťami a zmyslom pre pochopenie realít, ale aj vývoja. Už v roku 1937 po smrti prezidenta T. G. Masaryka publikoval, že budúcnosť Česko-Slovenska nezachráni zotrúvanie na pozícii národa československého, ale národ český a národ slovenský musia byť v spoločnej republike rovnocennými partnermi a musia úzko spolupracovať. Myšlienku, na ktorej bol prijatý ústavný zákon o federácii v roku 1968, on nosil v sebe už v druhej polovici tridsiatych rokov.

Nazvali by ste z dnešného pohľadu Clementisa workoholikom?

Ale áno. Prácu na ministerstve považoval za svoju povinnosť voči slovenskému národu, práve pre tie myšlienky, o ktorých som pred chvíľou hovoril. A domnievam sa, že práve na to doplatil aj životom.

Na workoholizmus?

Nie, na svoje intenzívne angažovanie sa v otázke maďarsko-slovenskej. Na presadené

územné návrhy i nepresadený návrh na odsun Maďarov. Dodnes si pamätám – to som už pôsobil ako konzul v Katoviciach – ako tvrdo a iniciatívne vystupoval na rokovaniach s maďarskou delegáciou v Tatrách. Napokon sme o mnoho rokov neskôr zistili, že to bol Mátyás Rákosi – vtedajší maďarský komunistický vodca – kto neustále opakoval Stalinovi, že aj v Česko-Slovensku treba zlikvidovať „zradcovské“ živly, ako to urobil v Maďarsku. A práve Ráko-

medzi sebou neoslovovali „sú-druh“. Clementis to nikdy nechcel a my sme to brali ako samozrejmosť. Pamätám si, ako som ho aj s manželkou sprevádzal po Poľsku v roku 1948, keď už bol ministrom a ja konzulom. Boli sme vo Varšave, potom v Gdyni, Gdaňsku, odtiaľ sme išli loďou do Štetína, odkiaľ sa on vrátil do Prahy, ja do Katovic. Bol to veľmi príjemný zážitok, veľa sme sa spolu zhovárali, ale ani vtedy sme sa „nesúdurovali“.

Matej Andráš (tretí zľava) pri podpise čs.-poľskej zmluvy o priateľstve a vzájomnej pomoci vo Varšave 10. marca 1947, sediaci zľava Jan Masaryk, Klement Gottwald a Józef Cyrankiewicz.

si predložil Stalinovi zoznam s menami niekoľkých slovenských komunistov a Clementis bol na prvom mieste. Veď si spomeňte, že toto besnenie sa u nás rozpútalo až po podobných udalostiach v Maďarsku. Nikto z našich „nedonášal“ na Maďarov.

Usiloval sa Clementis dostať Slovákov do Prahy, obsadzovať nimi miesta na „svojom“ ministerstve?

Pokiaľ sa to dalo, Clementis na to myslel. Pritom mu nešlo len o ministerstvo, ale celú diplomaciu. Preto odišiel Juraj Slávik za veľvyslanca do Washingtonu, Paulíny-Tóth zasa do Vatikánu a to bola aj Clementisova zásluha.

A čo jeho príslušnosť ku komunistickej strane? Je známe, že nikdy nebol ortodoxným straníkom, ale správal sa tak aj v štátnej funkcii, v ktorej reprezentoval práve komunistickú stranu?

Svoju stranícku príslušnosť nikdy na ministerstve nedával najavo, nerobil z nej zbraň ani pracovný nástroj. Práve naopak. Vôbec sa nezúčastňoval na straníckom živote na ministerstve zahraničných vecí, tamjšej straníckej bunke sa radšej vyhýbal.

To bolo neskôr súčasťou jeho kritiky a dokonca aj obžaloby...

A nielen neskôr. Miloš Ruppeldt mi raz hovoril, ako ich pri stretnutí Viliam Široký ironicky slovami: Tak čo, páni – súdruhovia. Lebo my sme sa ani na ministerstve ako komunisti

Stretli ste sa po návrate aj s ním?

Nie hneď, ale stretol. Bolo to v decembri 1950 a bolo to moje posledné stretnutie s ním. Tesne pred Vianocami mi brat pani Lídy, inžinier Pátek, zariadil pozvanie k nim na večeru. Vlado akoby cítil, a možno aj naozaj cítil, že to je jeho rozlúčka nielen so mnou, ale s priateľmi a rodinou. Celý čas bol mlčky a zamyslený, myslím si, že sa neusmial ani pri zvitani. Pani Lída zasa mala starosti, či ten Theo Florin, ktorý bol šéfom Clementisovho kabinetu a v tom čase už bol takmer rok – od januára – zatknutý, niečo nenatáral proti Vladovi. Bola to naozaj smutná večera a mala byť aj prečo. Oboch Clementisovcov bez výstrahy zavreli hneď v januári, dokonca aj ich psa Brocka.

Ako ste to prežívali?

Bolo to neznesiteľné. Ja som v decembri absolvoval previerku pred plenárnou schôdzou straníckej organizácie na ministerstve. Hoci tí, ktorí stáli na jej čele – to boli takí narýchlo „kvasení“ absolventi politickej školy – ma preveriť nechceli, väčšina členov sa postavila za mňa, takže som previerkou úspešne prešiel. Ale ďalšie štyri roky mi odmietali vystaviť členskú legitimáciu a až v roku 1954 mi z ústredného výboru oznámili, že politický sekretariát moju previerku neschválil, ale to som už pôsobil vo výrobe.

Dozvedali ste sa niečo o Vladovi Clementisovi aj po jeho zatknutí?

V lete som núteno odišiel z ministerstva tak, že som si vbral dovolenku. Nastúpil som k fríze do ČKD Sokolovo, tri

mesiace som sa zaučal, potom som robil v dielni. Rok 1951 bol dramatický, nielen v Prahe, ale aj v Bratislave, veď za mreže sa dostal aj Gustáv Husák, Laco Novomeský v rámci ťaženia proti „buržoáznym nacionalistom“. Neveril som vlastným očiam a ušiam.

Mali ste o Clementisovi aj neoficiálne informácie?

V podstate len oficiálne. Viete, ja som sa cítil ako na púšti v miliónovom meste. Stýkal som sa len s Bohušom Černým a Milošom Ruppeldtom. Vo fabrike bol kolektív rôznorodý. Musím sa priznať, že tí starší boli ohľadupľnejší a veľmi ma prekvapila vysoká kultúrna úroveň českých robotníkov. Akí boli sčítaní, rozhladení, ale je pravda, že v tých politických veciach mali všelijaké názory.

Sledovali ste aj proces „s protištatným sprisahaneckým centrom“ na čele s Rudolfom Slánskym?

Samozrejme, každú minútu, každú sekundu, v každej chvíli som tým žil a verte mi, že som to veľmi hlboko a veľmi tragicky prežíval. Naživo to vtedy vysielal rozhlas, ale s nikým som sa o tom nemohol rozprávať a nič som s tým nemohol robiť. Tie lavíny rezolúcií, schôdzí, vyhlásení, žiadostí o trest smrti pre „zradcov“, to bolo čosi strašné najmä pre mňa, keďže som tých ľudí, aspoň niektorých z nich, poznal.

A pamätáte si na oznam o Clementisovej poprave?

Áno, ale o tej chvíli nedokážem ani po rokoch hovoriť bez rozrušenia.

Foto: archív Martina Krna

Matej Andráš pri prezentácii svojich kníh na 19. knižnom veľtrhu Bibliotéka v bratislavskej Inchebe v novembri 2011.

foto: Peter Prochazka

Politik svetový, ale najmo

Peter Weiss, bývalý politik a diplomat

Onedlho si pripomenieme sté výročie narodenia mimoriadnej osobnosti našich moderných dejín. Osudy Alexandra Dubčeka v sebe nesú všetky hlavné nádeje a drámy, radosti i utrpenia minulého storočia. Stal sa najznámejším slovenským dejateľom vo svete ako predstaviteľ reformnej jari 1968 a pokusu o socializmus s ľudskou tvárou.

Dubčekovi za humanizmus, boj za ľudské práva a demokraciu 10. novembra 1989, ešte pred Nežnou revolúciou, Európsky parlament udelil ako druhému politikovi po Nelsonovi Mandelovi Sacharovovu cenu za slobodu myslenia.

Za práva pracujúcich

Islo o veľké uznanie obrodnému procesu v ČSSR, o signál, že normalizačný režim stratil legitimitu, ako aj o ocenenie statočného postoja človeka, ktorého držali dve desaťročia v Bratislave, kde na rozdiel od Prahy nesídlili západné veľvyslanectvá, na ktoré by sa mohol obracať, v izolácii ako najstráženejšieho väzňa.

Jeho otec Štefan, zapálený sociálny demokrat, sa zapojil do hnutia za práva pracujúcich v Chicagu. Zároveň bol ako národne uvedomelý členom Slovenskej ligy, ktorej aktivity výrazne napomohli vzniku samostatného čs. štátu.

Alexander sa narodil až po príchode rodičov do ČSR zhodou historických okolností v tom istom dome v Uhrovci ako Ľudovít Štúr. Ako presvedčený antifasista sa vo veku 23 rokov zapojil so zbraňou v ruke do Povstania. Dvakrát bol ranený. Účasť v SNP a povstalecká tradícia zanechali v jeho mysli hlbokú stopu.

Zrod reformného komunistu

Keď sa po oslobodení Slovenska postupne stal z radového robotníka politický pracovník, život ho zaviedol do Moskvy na vysokú politickú školu v čase, keď sa po prejave Nikitu Chruščova na XX. zjazde KSSZ v roku

1956 začala prvá vlna kritiky Stalinových zločinov. Dôkladne sa tak mohol aj v neformálnych rozhovoroch oboznámiť s tým, čo sa v ZSSR dialo, a tak sa dopracoval k zásadnému zlomu v nazeraaní na tento politický režim.

Ďalším významným momentom bolo, keď sa v júli 1960 stal tajomníkom Ústredného výboru KSČ pre priemysel. Preukázal pre politika dôležitú vlastnosť – v Prahe sa vedel učiť, vyhodnocovať a prehodnocovať vlastné skúsenosti a nadväzovať politické spojenectvá i priateľstvá.

Dôverne spoznal problémy a škody, ktoré industrializácii Slovenska spôsobil stalinistický čechoslovakizmus a centralizmus, lebo výrazne obmedzil kompetencie našich národných orgánov. Tam, v boji za slovenské ekonomické a sociálne záujmy, sa začali jeho prvé spory s prvým tajomníkom ÚV KSČ a prezidentom Antonínom Novotným.

Členom rehabilitačnej komisie

V auguste 1962 sa Dubček opäť ocitol na mieste, ktoré pohlo dejinami. Stal sa členom Kolderovej rehabilitačnej komisie, ktorá mala za úlohu prešetriť najdôležitejšie politické monster procesy proti bývalým významným funkcionárom. V spomienkach o tom napísal:

„Mnohé odhalenia o metódach represii boli naozaj šokujúce. Napríklad som sa dozvedel, že obeť boli podrobené fyzickému aj psychickému týraniu... Vedúci straníckej funkcionári vrátane Novotného si rozdeľovali medzi sebou cennejšie osobné veci svo-

Alexander Dubček ako predseda federálneho parlamentu na oslavách SNP nikdy nechýbal. A ľudia ho milovali...

jich niekdajších priateľov a kolegov, ktorých poslali na šibenicu – až po porcelánové súpravy a posteľnú bielizeň. Z pomyslenia na to je človeku zle.“

Záver z tejto traumatizujúcej skúsenosti bol pre Dubčeka jednoznačný: „Práca v Kolderovej komisii výrazne posilnila moje reformné názory... Sústredil som sa aj na problematiku represii na Slovensku. Myslím, že na konci práce komisie som už nebol tým istým človekom.“ Tak sa zrodil sa reformný komunist, ktorý sa čoraz viac dostával do opozície voči stalinskému systému.

Rehabilitácia tzv. buržoázných nacionalistov

Dubček sa stal protagonistom zápasu za odstránenie obrovskej krivdy a poníženia, ktorú spôsobilo čechoslovakistické vedenie KSČ za pomoci vtedajších lídrov KSS začiatkom 50. rokov vykonštruovanými procesmi nielen Vladimírovi Clementisovi, ktorého popravili, ale aj Ladislavovi Novomeskému, Gustávovi Husákovi a ďalším vedúcim osobnostiam SNP.

V správe komisie sa totiž navrhla ich úplná občiansko-právna i stranícka rehabilitácia. V predsedníctve strany to však narazilo na tvrdý odpor Novotného skupiny. Ich vylúčenie z ÚV KSČ tak zostalo v platnosti, čo bránilo zavŕšeniu úsilia vrátiť plnú úctu Povstaniu.

To, že vylúčenie obetí vykonštruovaného procesu s tzv. buržoáznymi nacionalistami z ÚV a ďalších orgánov KSČ zostalo v platnosti, vyvolalo na Slovensku pobúrenie. Organizácie strany požadovali, aby tí, čo zodpovedali za prípravu procesu, odišli

zo svojich postov. Predmetom útokov sa stal aj Novotný.

Spisovatelia a novinári na čele

Na čele eskalácie nespokojnosti po zvolení Dubčeka za 1. tajomníka ÚV KSS začiatkom apríla 1963 stáli spisovatelia a novinári. Dramatický dopad mal najmä široko medializovaný ustanovujúci zjazd slovenských novinárov 27. a 28. mája. V správe II. oddelenia ÚV KSS, ktoré zjazd monitorovalo, stojí: „Z diskusného vystúpenia s. Hysku vyplýva, že považuje buržoáznym nacionalizmus za hanebné ohováranie a cigánstvo, ku ktorému sa naša tlač uchýlila pod vlivom IX. sjazdu KSS.“

Miroslav Hysko zaútočil priamo aj na člena Predsedníctva ÚV KSČ a predsedu vlády Širokého za jeho účasť na príprave súdu s tzv. buržoáznymi nacionalistami. Roman Kaliský tento proces označil za urážku celého národa, kritizoval, že SNP sa naďalej vkladá podľa rigidných poučiek z 50. rokov.

Obhajoba štátoprávneho programu SNP

Novotný sa pokúsil o spacificovanie odbojných tendencií na Slovensku a pokúšal sa odstaviť Dubček z čela KSS. Neuspel. Zjazd novinárov vyvolal také búrlivé reakcie nielen v strane, ale i v celej spoločnosti, že Predsedníctvo ÚV KSČ muselo zriadiť 22. júna ďalšiu komisiu – Barnabitskú. Jej úlohou bolo preskúmať špeciálne oprávnenosť kritiky „buržoázneho nacionalizmu“, ktorú vzniesol IX. zjazd KSS v roku 1950.

Prezident ČSSR a šéf strany sa ocitol v takom tlaku, že v záujme

zachovania svojich pozícií musel odvolať z funkcií blízkych spojencov. Komisia jednoznačne doložila, že prípad tzv. buržoáznym nacionalistov sa umelo vykonštruoval a všetci obvinení boli nevinní, čo potvrdila i rezolúcia ÚV KSČ z decembra 1963.

Tým sa odštartoval aj zložitý a búrlivý návrat Husáka do politického života. Stal sa emocionálne elektrizujúcou postavou slovenského predjara. Obhajoval SNP a zdôrazňoval nevyhnutnosť presadiť jeho štátoprávny program. Stal sa významným nositeľom prebudenej národno-emancipačnej pohybu a zároveň popredným predstaviteľom demokratizačných a reformných tendencií na Slovensku. Nepôsobil však v súčinnosti s Dubčekom, s ktorým sa opakovane dostávali do konfliktu, no skôr paralelne s ním. Objektívne však boli spojencami v úsilí o odstránenie Novotného.

Dubčekovo predjario

Po zvolení Dubčeka za 1. tajomníka ÚV KSS sa spustil vývoj, ktorí historici Miroslav Londák, Elena Londáková a Stanislav Sikora nazvali predjarím. Islo o obdobie politického otepľovania. Do verejnej činnosti, zdiskreditovanej stalinistickými praktikami, vniesol slušnosť a otvoril priestor pre dialóg a slobodu myslenia. Vyslúžil si za to prezývku Alexander Priestorovič.

Uvoľnenie akumulovanej energie inteligencie, ktorá získala vzdelanie v čase po odhalení Stalinových zločinov, prinieslo explóziu skvelých tvorivých činov v umení, architektúre, historiografii i v ďalších odvetviach. Die-

Dubček pri sadení troch líp na Bratislavskom hrade v októbri 1968, vľavo prezident Svoboda.

Ď národný

la, ktoré sa zrodili v 60. rokoch, patria dodnes do zlatého fondu slovenskej a českej kultúry. Začala spontánne vznikáť občianska spoločnosť. Novinári zrazu smeli písať o citlivých a ťažkých témach.

Dubček sa zaslúžil o to, aby sa do povedomia verejnosti znovu dostali najvýznamnejšie postavy národného života – Ludovít Štúr a Milan Rastislav Štefánik – ktoré nevyhovovali dovtedajším ideologickým schémam. Nielenže tak napomohol rehabilitácii oboch justičných zločinov, no zasadil sa aj o národnú emancipáciu Slovákov tiež tým, že razantne nastolil otázku nerovnomerného ekonomického vývoja v Česku a na Slovensku. Umožnil vznik analýz, ktoré dokumentovali negatívne dôsledky zvolenej koncepcie industrializácie, a presadzoval nápravu disproporcií v hospodárskych vzťahoch v ČSSR.

Konflikt na najvyššej úrovni

Dubček sa stále otvorenejšie staval voči protislovenskému šovinizmu reprezentovanému Novotným. Rozbuškou, ktorá vyostřila mocenský zápas vo vedení KSC, sa napriek očakávaniu nestal IV. zjazd čs. spisovateľov, ale návšteva prezidenta v Matici slovenskej v Martine koncom augusta 1967. Nezvládol ju. Rozčúľil sa a obvinil predstaviteľov MS a vlastne všetkých Slovákov zo separatizmu a nacionalizmu, odmietol prijať dary a demonštratívne opustil stretnutie. Incident sa vnímal ako urážka slovenského národa.

Prvou etapou konfliktu bolo zasadnutie ÚV KSC 26. a 27. septembra 1967. Dubček si dovoľil hovoriť o negatívnych dopadoch ekonomickej reformy na Slovensko. Žiadal, aby národné orgány dostali viac kompetencií. Novotný to vnímal ako prejav „zakukleného nacionalistu“ a zno-

vu rozbehol úsilie o odstavenie Dubčeka z pozície šéfa KSS.

Porážka Antonína Novotného

Na zasadnutí ÚV KSC 30. a 31. októbra prišiel Dubček so zásadným posolstvom: problémy v spoločnosti nie sú dôsledkom ignorovania jej triedneho charakteru, ako to tvrdil Novotný, no dogmatického, sektárskeho a nadmieru centralizovaného modelu riadenia. Súčasne šikovne vystúpil proti kumulácii funkcií v jasnej narážke na to, že prezident a zároveň 1. tajomník ÚV KSC disponuje priveľkou mocou a jedného z týchto postov by sa mal vzdať.

Novotný následne ostro zaútočil priamo z tribúny na Dubčeka, že podlieha „úzkym národným záujmom“. To sa vnímalo ako de facto nové obvinenie z buržoázneho nacionalizmu. Pokus exemplárne Dubčeka potrestať za jeho vystúpenia prostredníctvom špeciálnej komisie však neuspel. Predsedníctvo ÚV KSS 8. decembra odmietlo akékoľvek úchyľky a nacionalistické pozície vo svojej i Dubčekovej predchádzajúcej práci.

Aj Brežnev sa obrátil chrbtom

Novotný nezískal podporu ani u generálneho tajomníka ÚV KSSZ Leonida I. Brežneva. Ten odkázal do Prahy „eto vaše delo“, v dôsledku čoho sa po dlhých a ťažkých kuloárnych i oficiálnych rokovaní na zasadnutí ÚV KSC 3. až 5. januára 1968 napokon Novotný vzdal funkcie a za 1. tajomníka ÚV KSC jednoducho zvolili Dubčeka.

Tí, čo ho radi vykresľujú ako bezduchého straníckeho aparátника, nie sú schopní uznať, že z jeho strany išlo o mimoriadny politický výkon. Svojou vynaliezavosťou, šikovnosťou a tpezlivosťou dokázal z pozície šéfa KSS, ktorá bola iba oblastnou organizáciou KSC, urobiť to, čo sa nepodarilo pražským reformným komunistom:

porazil Novotného a všetko zlé, konzervatívne, čo predstavoval.

Bez razantného tlaku zo Slovenska by sa pomer síl vo vtedajšom vedení KSC mohol zmeniť až omnoho neskôr. Dubček, pôvodne vnímaný ako kompromisný kandidát, so silnou skupinou českých a slovenských reformných komunistov naštartoval obrodňujúci demokratický a modernizačný proces. Zrušil cenzúru a pokúsil sa o reformu socializmu sovietskeho typu.

Otvorenie cesty k štátnosti

Po zložitých rokovaniach, v ktorých zohral kľúčovú úlohu pod-

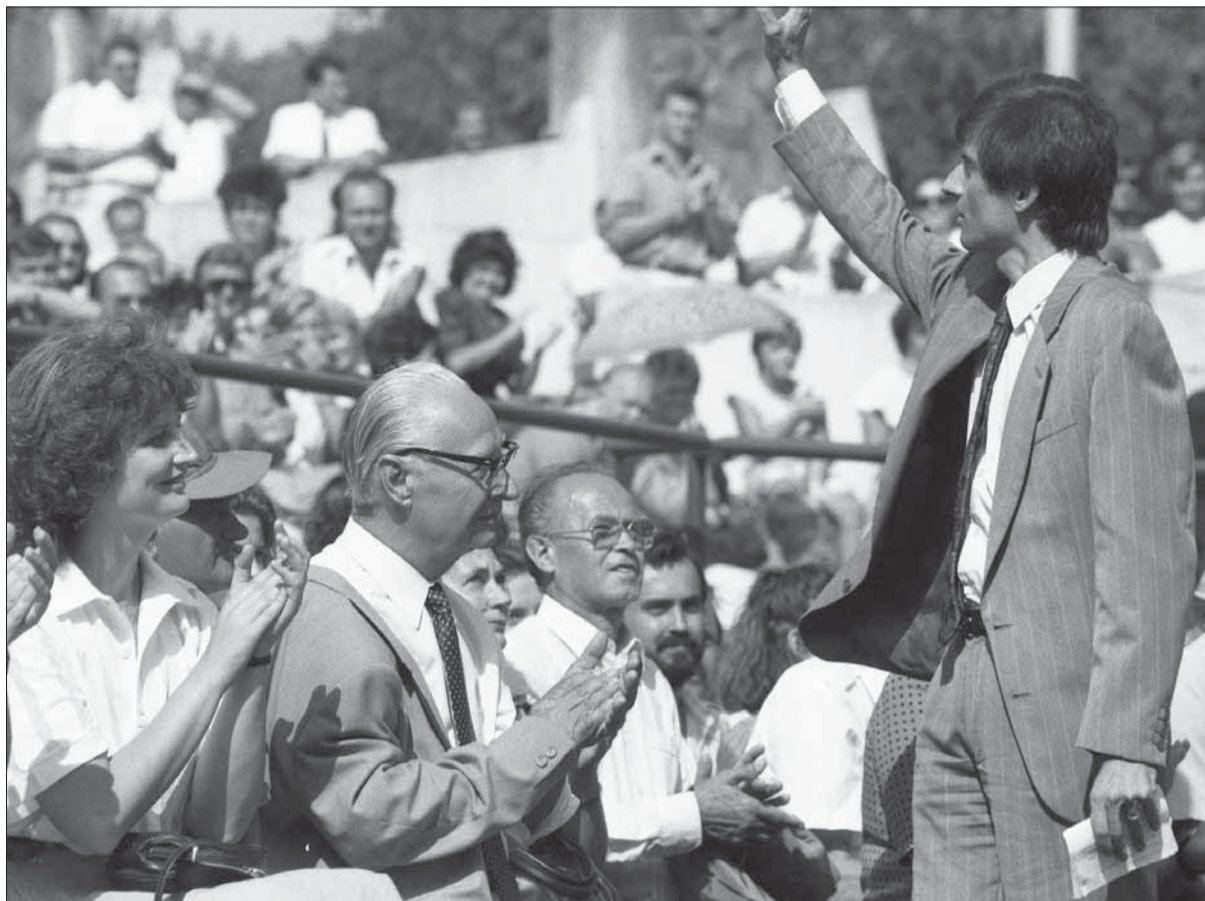
predseda vlády ČSSR a šéf odbornej komisie na prípravu ústavného zákona o čs. federácii Gustáv Husák, Národné zhromaždenie schválilo tento zákon. Na jeho základe sa skončilo unitaristické a asymetrické usporiadanie spoločného štátu. Bol naplnením štátoprávného programu SNP po 24 rokoch a po 53 rokoch od podpisu Cleveľandskej dohody.

Federalizácia ČSSR znamenala napriek tomu, že po násilnom zastavení obrodňujúceho procesu vojskami Varšavskej zmluvy došlo k jej redukcii, významný medzník v dejinách nášho národa. Na základe ústavného zákona sa 1. ja-

nuára 1969 konštituovala česko-slovenská federácia ako „dobrovoľný zväzok rovnoprávných národných štátov českého a slovenského národa“. To znamenalo aj vznik Slovenskej a Českej republiky s prívlastkom socialistická. Slovenský národ tak konečne získal svoju štátnosť.

Dubček sa tak zaradil k takým veľikánom nášho národa, akými sú Štúr a Štefánik. Preto Národná rada SR prijala v roku 2008 zákon so znením: „Alexander Dubček sa mimoriadne zaslúžil o demokraciu, o slobodu slovenského národa a o ľudské práva.“

Foto: archív redakcie a autora

Posledné verejné vystúpenie Alexandra Dubčeka sa symbolicky udialo opäť na Jankovom vršku, Peter Weiss bol vtedy podpredseda SNR.

Snaha o narovnanie vzťahov Čechov a Slovákov

Alexander Dubček ako človek, ktorý stál na čele slovenských národno-emancipačných snáh od roku 1963, mohol v nich po porážke hlavného predstaviteľa stalinského čechoslovakizmu a protislovenského šovinizmu Antonína Novotného pokračovať.

Dosahoval to vytváraním priestoru pre narovnanie vzťahov medzi Čechmi a Slovákami v spoločnom štáte prostredníctvom federalizácie ČSSR. Tak zásadným spôsobom prispel k naplneniu štátoprávného programu SNP s princípom „rovný s rovným“, ktorý bol zakotvený aj v Košickom vládnom programe z 5. apríla 1945. Potom ho však salámovou metódou komunistická generácia čechoslovakistov odstraňovala. Tých, čo volali po jeho naplnení, vyhlásili za buržoáznych nacionalistov a kruto ich perzekvovali.

Historická satisfakcia

Nedoceňovanou historickou zásluhou Dubčeka je, že sa mu podarilo do Akčného programu KSC z apríla 1968 presadiť formulácie o potrebe napraviť ťažko deformované štátoprávne vzťahy medzi oboma národmi a k príslušníkom národnostných menšín a že táto náprava má byť jeden z kľúčových smerov demokratizácie spoločnosti.

Akčný program bol historickou satisfakciou pre všetkých, ktorí sa bez rozdielu politického presvedčenia usilovali o dosiahnutie zrušenia

asymetrie vo vzťahoch medzi českým a slovenským národom. Priniesol tieto konštatovania:

„V zájmu rozvoje našej socialistickej spoločnosti (...) je proto nevyhnutelné dosáhnout zásadního obratu i ve štátoprávním usporádaní vztahů Čechů a Slováků a provést příslušné ústavní změny. Nastává proto se vši vážností potřeba, aby byla respektována výhoda socialistickeho federativního usporádaní jako uznávané a osvědčené štátoprávní formy soužití rovnoprávných národů ve společném socialistickeho státě... tak, aby dělba zákonodárné a výkonné kompetence mezi celostátními a slovenskými orgány v podstatě odpovídala zásadám Košického vládního programu.“

Česká sebakritika

Tieto formulácie sa stali výsledkom konsenzu medzi českými a slovenskými reformnými i menej reformnými komunistami. Spoločne sa rozhodli preťat čechoslovakistický gordický uzol spoluzitia oboch národov pod jednou štátnou strechou.

Vzhľadom na predchádzajúci vzťah českých elit rozličného politického zafarbenia k podobe spoluzitia dvoch jazykovo a kultúrne blízkych národov, osobitne však na vzťah českých komunistov zavŕšený Novotného animozitou voči Slovákom, to bolo historické rozhodnutie. Zároveň aj istá forma sebakritiky za správanie sa voči KSS a slovenskému národu po Povstaní.

Peter Weiss

Dubčeka uznávali aj najúspešnejší českoslovenkí športovci (sprava manželka Zátokovci, Věra Čáslavská).

Hold maršalovi Malinovskému

Ján Hamar, predseda ObV SZPB Levice

Médiá sú plné revízie a úmyselného skresľovania rozhodujúcej úlohy Sovietskeho zväzu a jeho armády na porážke nacistického Nemecka. Zaráža to viac, keď to počujeme aj z vyjadrení „historikov“ či politikov. Na internete je toho tiež veľa.

A tak sa nepravdivé „dejinné udalosti“ a otvorené lži každý deň dostávajú do vedomia našej mládeže. Len tak pre utvrdenie si tohto faktu sa opýtaj-

te svojich vnúchat, kto v skutočnosti bol maršal Malinovskij, zosmiešnený v jednej scéne českého populárneho filmu Pelíšky.

Proti prekrúcanou histórie

Aj preto náš oblasťný výbor prijal ponuku na umiestnenie sochy Rodiona Jakovleviča Malinovského v životnej veľkosti v našom okrese. Dlhšie sme uvažovali, kde ju bezpečne budeme môcť umiestniť. Či na vrchu Vápnik, odkiaľ maršal riadil Bratislavsko-brniansku operáciu v marci 1945 alebo pred Domom bojovej slávy v Kalnej nad Hronom. Napokon sme prijali rozhodnutie pre areál Klubu vojenskej histórie v Starom Tekove, ktorého členovia aj na stavbe podstavca sochy odpracovali niekoľko hodín.

Za prítomnosti veľvyslanca Ruskej federácie Igora B. Bratčikova, tajomníka ÚR SZPB Viliama Longauera, podpredsedov Nitrianskeho samosprávneho kraja Mariána Kéryho a Igora Édera, starostov okolitých obcí, ako aj členov nášho Zväzu z Levíc, Tlmáč, Rybníka nad Hro-

nom, Želiezoviec, Nitra, Bratislava a obyvateľov Starého Tekova, sme 25. septembra dielo akademického sochára Slavomíra Gibeja slávnostne odhalili, o čom informoval aj Bojovník.

Prihovor dcéry

Pekným momentom sa po prejavoch hostí stalo to, že sa prostredníctvom telemostu k prítomným prihovarila maršalova dcéra Natalija R. Malinovskaja, ktorá všetkým, čo sa o odhalení pamätníka zaslúžili, srdečne poďakovala. Vyslovila presvedčenie, že slovenský ľud odolá neblahému trendu spochybňovania rozhodujúceho podielu sovietskych vojsk na víťazstve Spojencov nad fašizmom.

Práve nový pomník v Starom Tekove má slúžiť, aby sa v tomto príjemnom areáli pripravovaného múzea zameraného na priebeh druhej svetovej vojny a výzbroj Červenej armády najmä mladí ľudia zoznámali s oslobodzovaním našich miest a obcí pred 77 rokmi, ako aj s veľkou osobnosťou maršala Malinovského a vzdávali mu patričnú úctu.

Členovia SZPB z Levického okresu s ruským veľvyslancom (tretí zľava) pred sochou maršala.

foto autor.

To je náš pomník

Pomník tragédie bombardérov

Branislav Balogh

V extraviláne obce Zlatno sa nachádza krásny zrenovovaný pamätník sovietskym vojakom. V roku 1820 zemepán Jozef Jesenský tam vybudoval pre sladkosť ovocia široko ďaleko známy ovocný sad Rozkoš. Udalosť ktorú nám pomník pripomína, je však trpká ako blen.

Spája sa s bombardovaním nemeckej kolóny v Chynoranoch 22. decembra 1945 po 17.30 hod. Sovietske bombardéry sa ocitli pri Topolčanoch pod silnou paľbou nepriateľa. Dva stroje Li-2T, ako sa nazývali upravené modely Douglas DC-3 podľa zmluvy z roku 1936 vyrábané v ZSSR, sa odklonili smerom nad obec Zlatno.

Lest' partizánov

Nad ňou sa z nich uvoľnili tri bomby, ktoré zabili jedenásť obyvateľov obce, z toho šesť detí. Poškodené lietadlá leteli ešte asi 2 kilometre a hneď za obcou havarovali. Jedno sa po páde vznietilo a zhorelo v ňom šesť letcov. V druhom prišlo o život päť vojakov, no šiesty – radista Nikolaj Meťol'kin – sa zachránil. Lesnou cestou sa dostal do horárne Horné na okraji Solčian, odkiaľ ho previezli do nemocnice v Topolčanoch.

Zachránili ho partizáni prezlečení za nemeckých vojakov. Ich veliteľ s výbornou nemčinou presvedčil kontrolu a tá im ho vydala, ako spomína predseda ZO SZPB Zlatno Štefan Doskoč. Dvadsaťdva mŕtvych pochovali na Vianoce 1944 a neskôr telá červenoarmejcov z 197. letce. pluku Západného Ukrajinského frontu spočinuli na Slavíne.

Miesto, ktoré dnes láka

Samotný pamätník vznikol z iniciatívy Š. Doskoča: „Vtedy člen ČSZPB Jozef Galamboš staval na Ladomeri lesnú škôlku a poskytol nám po autách štrku, piesku a lomového kameňa z Malánty. Na tabuľu a materiál sme si zarobili v Akcii Z. Doviezol som vlečku vody, zarobili sme cement a s pätnástimi odbojármi sme za dva týždne pamätník postavili,“ zhrnul pre Bojovník bývalý starosta Zlatna.

Pamätník vlani zrekonštruovali vďaka dotácii z výzvy vtedajšieho premiéra Petra Pellegriniho. Spevnili ho, niektoré časti vymenili a osadili jedenásť stĺpikov, s ňou symbol jedenástich padlých červenoarmejcov. Vedľa neho stojí altánok s informačnými tabuľami o udalosti. Tento krásny monument je tak skutočnou pýchou obce, nad ktorou sa vypína.

Peter Pellegrini si na pamätných miestach boja proti fašizmu rád vypočuje historické fakty (na fotke so Štefanom Doskočom).

foto: autor

Pamätná izba a pocta SNP v Lenartove

Mária Frandferová

V malebnej obci Lenartov, ktorá sa nachádza v doline Večného potoka v okrese Bardejov, sa hrdinom venuje patričná pozornosť a vzdáva sa im úcta aj počas roka. Obec totiž zriadila pamätnú izbu partizánom, ktorí bojovali v partizánskej skupine Lipa Jána Demku.

V Lenartove vzdali úctu hrdinom SNP.

foto: autorka

Tí, ktorí cítili potrebu vzdať im hold, prišli 27. augusta a započúvali sa do príhovoru J. Bortníka, ktorý z poverenia starostky obce Jany Bľandovej viedol pietnu spomienku. Nechýbala kytica kvetov, blikajúce plamienky sviečok a ticho na znak vďačnosti.

Po pietnom akte bola k dispozícii prehliadka spomínaná pamätná izba.

Nikdy nezabudnime na tých, ktorí si to zaslúžia a hovorme o nich našim deťom a vnúčatám, aby vedeli, ako sme sa dostali k slobode, a aby 77-ročná tradícia neupadla do zabudnutia.

Unikátna expozícia odboja

Vladimír Trvalec, ZO SZPB Partizánske

V polovici októbra 2021 predseda našej mestskej základnej organizácie SZPB Ing. Jozef Mravík dal nielen členom nášho zväzu, ale aj ich príbuzným, blízkym a známym, ktorí sa zaujímajú o odbojarsku minulosť v našom kraji zaujímavú ponuku.

Bola ňou možnosť navštíviť malé neoficiálne múzeum, ktoré sa nachádza na prístupnom okraji areálu bývalých Závodov 29. augusta (ZDA), v bývalom bunkri, kedysi pomerne dobre organizovanej civilnej obrany. Vystavené exponáty týkajúce sa ZDA a mesta Partizánske začali zbierať Marek Schon a Štefan Vančo ako žiaci základnej školy.

Dnes sú už gymnazistami a výsledkom ich záujmovej činnosti je unikátna expozícia, ktorá ponúka nielen jedinečné exponáty, ale netradične obohacujúci pohľad na históriu nášho mesta, ktoré svoj názov ne-

získalo náhodou. Po prehliadke sme aj my, oveľa skôr narodení, než autori expozície, museli jednoznačne skonštatovať, že o histórii ZDA a nášho mesta majú dvaja gymnazisti v istých záležitostiach viac znalostí, než my. Aj preto sa touto cestou pripájame k predsedom vyslovenému uznaniu a poďakovaniu za ich ojedinelé úsilie.

V boji proti fašizmu bola mobilizácia odporu rovnako dôležitá, ako boj so zbraňou v ruke.

foto autor

Oslava Povstania v Miezgovciach

Ján Holička, predseda ObIV SZPB Trenčín

Posledný víkend v mesiaci august patrí v obci Miezgovce, ktorá bola počas SNP vypálená, dvom významným udalosťami. Prvou sú oslavy SNP a druhou hodové slávnosti.

Obecný úrad v spolupráci s miestnymi organizáciami každoročne pripravuje pri tejto príležitosti bohatý kultúrny program. V piatok 27. augusta sa uskutočnil už 54. ročník „Behu SNP“, ktorý organizuje Slovenský orol. V šiestich mládežníckych a jednej ženskej kategórii sa na štart postavilo 57 bežcov nielen z Miezgovca, ale aj z širokého okolia.

Potom sa uskutočnila slávnostná členská schôdza ZO SZPB, počas ktorej otvorili zrekonštruovanú pamätnú izbu o SNP. Na jej obnovu prispeli najmä členovia ZO a sympatizanti. Návštevníci v nej nájdu podrobný opis Povstania u nás, artefakty s ním súvisiace, významenia obce a zoznam účastníkov s ich fotografiami.

Prítomní občania si položením vencov pripomenuli 77. výročie SNP. Starosta obce Juraj Trgyňa, viceprimátorka Bánovcov nad Bebravou Mária Hajšová, autor článku i ďalší rečníci pripomenuli historický odkaz SNP hlavne mladším generáciám.

Po skončení pietneho aktu ocenili pretekárov behu SNP a následne sa na dvore kultúrneho domu rozohrala symbolická vatra. Spomienkový večer ukončil ohňostroj a hudob-

V obci Miezgovce zrekonštruovali pamätnú izbu SNP. foto: autor

ný program so skupinou KTM, ktorá hrala až do rána.

V sobotu sa členovia ZO SZPB zúčastnili Pochodu ne-

smrteľného pluku na Jankovom vršku, kde niesli aj historickú zástavu 8. roty Partizánskej brigády Jána Žižku.

Pietny akt v Trenčianskych Tepliciach

Karol Glamoš, predseda ZO SZPB Trenčianske Teplice

V kúpeľnom parku sa pri Pamätníku obetí vojny z rokov 1914 až 1918 každoročne koná spomienka ukončenia 1. svetovej vojny a vzniku Československa.

Medzi desiatkami účastníkov bol i riaditeľ Úradu Trenčianskeho samosprávneho kraja (TSK) Marek Briestenský, podpredseda Spoločnosti M. R. Štefánika Branislav Neumair a autor článku. Bolo príjemné vidieť aj žiakov vyšších ročníkov ZŠ Andreja Bagara.

S hlavným prejavom vystúpila primátorka Zuzana Frajková Ďurmeková. Pripomenula 41 Tepli-

čanov, ktorí sa nevrátili z vojny, pretože padli priamo na bojovom poli, podľahli zraneniam alebo chorobám. Jeden z nich zahynul na popraviske v Kragujevaci.

Vystupujúci zdôrazňovali význam vzniku Československa pre Slovensko: priniesol vykúpenie z nedemokratického uhorského režimu, ktorý nás pomad'arčoval a likvidoval Slovákov ako národ.

Vznikom ČSR Slovensko získalo pevné a medzinárodne uznané hranice.

Vďaka TSK, rodinnému centru Ovečka, ZO SZPB a mestu je pamätník odborne obnovený a upravený je aj jeho okolie. Jeho autorom bol v roku 1926 Jozef Pospíšil vďaka zbierke občanov a jeho revitalizácia už bola naozaj potrebná.

V závere stretnutia odovzdal Branislav Neumair pamätnú medailu primátorky za jej národné ctenie a angažovanosť v propagácii historických udalostí Slovenska.

Primátorka Trenčianskych Teplíc Zuzana Frajková Ďurmeková počas pietneho aktu. foto: autor

Na slávu povstalcov

Emília Fronková, tajomníčka ZO SZPB Liptovská Kokava

Členovia ZO SZPB Liptovská Kokava sa 29. augusta sa zúčastnili osláv SNP na Podbansku. Tento rok boli pod záštitou mesta Vysoké Tatry na vysokej úrovni.

V rámci pestrého programu vystúpil aj spevácky zbor Alexandrovcov zo Svitú. Za spoluúčasti členov ZO SZPB Vavrišovo si uctili pamiatku padlých partizánov pri pomníku na rázcestí Tichej a Kôprovej doliny položením spomienkových kytíc.

Starší členovia ZO radi spomínajú na stretnutie s priami-

mi účastníkmi odboja. Rodák z Liptovskej Kokavy Daniel Vrbičan má veľký podiel na vybudovaní pietneho miesta na Podbansku a na organizovaní osláv SNP.

O partizánskom odboji v oblasti Vysoké Tatry napísal aj publikáciu pod názvom Tatry v boji a odkaz SNP s mottom: „Na slávu Vám, ktorí ste daň krvi platili za zmysel života.“

Na Podbansku si členovia SZPB pripomenuli odkaz SNP. foto: autorka

Ocenenia zaslužilých členov

Miroslav Ondráš

Tajomník UR SZPB Viliam Longauer odovzdal 4. septembra v Posádkovom klube Trenčín zlaté medaile M. R. Štefánika za dlhoročnú aktívnu prácu v organizáciách SZPB Karolovi Steklému a Štefanovi Šteflovíčov. Striebornú medailu dostal Emil Polakovič za dlhoročnú športovú a organizačnú činnosť.

Karol Steklý, ktorému minulý rok vyšla odborná publikácia o M. R. Štefánikovi a lietadlách firmy Caproni, oslávil 27. apríla svoje sté narodeniny. Štefan Šteflovíč, mladší z dvoch na Slovensku žijúcich veliteľov 1. čs. armádneho zboru v ZSSR, ktorý sa 12. 11. dožil 100 rokov, velil automatikom v boji o prístupy k Duklianskemu priesmyku. Jeho autobiografia Únik z moci šelmy približuje jeho účasti v odboji na východnom fronte.

Ocenení členovia vyjadrili úprimné poďakovanie tajomníkovi ÚR SZPB za ich vysoké ocenenie, ktoré, ako sa vyjadrili, ich ešte zaväzuje aj k ďalšej aktívnej činnosti.

Ocenení členovia SZPB s Viliamom Longauerom. foto: autor

Povýšenie veterána

Minister obrany Jaroslav Nad' v Trenčíne osobne prečítal svoj rozkaz, ktorým povýšil Štefana Šteflovíča do hodnosti kapitána. Veteránovi druhej svetovej vojny boli následne nasadené kapitánske výložky.

Šteflovíč velil na Dukle rote samopalníkov. V článku umiestnenom vyššie píšeme o jeho ocenení vysokým vyznamenaním SZPB. „Pre mňa to znamená veľa, som hrdý, že sa mi dostalo takej cti,“ uviedol na margo svojho povýšenia. Minister udelil Pamätné medaily k 75. výročiu SNP a skončeniu 2. sv. vojny Nore Guttmanovej, Júliusovi Kusému, Márii Mištinovej a Pavlovi Múčkovi. K povýšeniu uviedol: „Myslím že najmenej, čo môže urobiť naša generácia a predstavitelia rezortu obrany je, že si budeme pripomínať to, čo vojnoví veteráni a priami účastníci národnooslobodzovacích bojov pre nás všetkých urobili.“ Š. Šteflovíč tento rok slávi svoju storočnicu. (bb)

Spomienka na hrdinku

V obci Liptovská Kokava sa 23. októbra uskutočnil spomienkový projekt pod názvom „Ženy v SNP“. Jeho autorka Erika Meszárošová sa sústredila na vojnový príbeh Zuzany Petreje, rodáčky z Liptovskej Kokavy, ktorá počas SNP pôsobila ako partizánska spojka v oddiele Vysoké Tatry.

Podujatie sa začalo príhovorom pred obecným úradom. Po ňom sa účastníci premiestnili k rieke Belá, kde Zuzana chodievala partizánom pravidelne prať špinavé a krvou premočené oblečenie. Pracie prostriedky neboli, tak si ich vyrábala sama. Počas prania okolo nej guľky len tak svišťali, no nádej, že vojna sa skončí a zasa bude dobre, bola väčšia.

Toto je len jeden z mnohých vojnových príbehov, v ktorých ženy prejavili svoju odvahu, hrdinstvo a odhodlanie položiť hoci aj vlastný život za slobodu.

E. Fronková

- **Andrejová:** Ján Simko 75 rokov.
- **Bacúch:** Ján Brtáň 60 a Mária Pravotiaková 93 rokov.
- **Banská Bystrica:** Milan Baran 70, Elena Dzurianiková 81, Anna Strmeňová 90, Ing. Ivan Demian 75, Ján Hrčka 65, Anna Hlinová 86, Ivo Nábělek 55 a Ivan Nábělková 55 rokov.
- **Bardejov:** Andrej Bogol' 82, Terézia Gužíková 70, Agnesa Kresačová 70, Peter Ždiľa 40, Agnesa Kresačová 80, Helena Stachová 88, Anna Fil'akovská 88, Ján Jurič 75 a Ján Lenárt 70 rokov.
- **Becherov:** Andrej Vadoc 80 rokov.
- **Bernolákovo:** Alžbeta Zednikovičová 81 a Alžbeta Trnovcová 75 rokov.
- **Bojnice:** Margita Michalíková 65 rokov.
- **Bratislava:** Jozefína Galbová 80, Margaréta Kubáňová 85 a Oľga Vavrovičová 82 rokov.
- **Čabiny:** Anna Habiňáková 82 rokov.
- **Čaňa:** Peter Majoroš 60 a Jolana Kovačová 87 rokov.
- **Družstevná pri Hornáde:** Katarína Sokolovičová 93

- a Ondrej Vavrák 80 rokov.
- **Hnúšťa:** Jolana Trnavská 82 a Mária Pupalová 82 rokov.
- **Hunkovce:** Mikuláš Žižák 68 rokov.
- **Jarabina:** Michal Saloň 75 rokov.
- **Kežmarok:** Vladimír Janeček 70 rokov.
- **Klenovec:** Anna Bálintová 75 a Ondrej Múka 75 rokov.
- **Kordiky:** Dana Horvátová 55 rokov.
- **Košice:** Anna Gaborová 70, Helena Petříková 75, Ľubica Kutilová 75 a František Kapucian 75 rokov.
- **Kríže:** Anna Kalistová 70 rokov.
- **Kurov:** Milan Rojko 65 a Ján Trudič 83 rokov.
- **Ľubietová:** Ján Šipoš 70 a Jozef Potančok 80 rokov.
- **Marhaň:** František Patrila 65 rokov.
- **Medzilaborce:** Milena Pančáková 65 rokov.
- **Melčice – Lieskové:** Ján Moriš 85, Emília Kaššovicá 70, Anna Novosedláková 70, Janka Bohušová 65, Ján Michalec 50 a Michaela Morišová 35 rokov.

- **Partizánska Ľupča:** Ľubomíra Husarčíková 70, Milan Hrompa 70, Oľga Higaľová 70, Ing. Miroslav Migaľa 70, Mgr. Elena Ondrejková 80, Mária Feketevíziová 700, Emília Magerčiaková 89 a MUDr. Anna Laciiová 86 rokov.
- **Pohorelá:** Juraj Bugajda 65, Lenka Lakandová 40, Zdenka Kalmanová 60, Peter Gális 75, Matej Gandžala 81, Emília Syčová 50, Miroslav Malacký 40, Milan Kostan 55, Jozef Terek 50 a Lucia Buvalová 75 rokov.
- **Poltár:** Hans Ludwig Seyfert 81, Emília Sojková 95 a Ján Malatinec 80 rokov.
- **Radvaň nad Laborcom:** Dušan Fecura 70 rokov.
- **Rajec:** Jiří Novák 70 rokov.
- **Selce:** Oľga Šemšelová 89 rokov.
- **Stará Ľubovňa:** Anton Špes 90 rokov.
- **Stebník:** Oľga Rusiňáková 70 rokov.
- **Sučany:** Ema Buliaková 85 a Vlasta Sušienková 87 rokov.
- **Svidník:** Mikuláš Kantor 87, Jozef Kušnír 54, Mária Dudašová 65 a Helena Jadvišová 80 rokov.

- **Trenčín:** Štefan Šteflovíč 100, Júlia Munková 91, Nora Guttmannová 91 a RNDr. Marta Pišová 75 rokov.
- **Turany:** Ivan Belica 70, Mária Čanádiová 83, Anna Holková 70 a Ondrej Bačík 88 rokov.

- **Varadka:** Helena Špirková 80 rokov.
- **Žilina:** Eva Bačová 75 rokov.
- **Zvolenská Slatina:** Viera Kubáčková 70 a Mária Kuličová 82 rokov.

Jubilantom srdečne blahoželáme.

Oprava: V č. 21 sme omylom uviedli, že Mgr. Mária Novotná oslavuje 70 r. Správne má byť 69 r. *Ospravedľňujeme sa.* **Redakcia**

Navždy sme sa rozlúčili

- **Banská Bystrica:** s 92-ročnou Annou Kavcovou.
- **Lipany:** s 85-ročnou Annou Harčarikovou.
- **Lučenec:** s 93-ročnou Oľgou Pisárovou rodenou Matiasovou, priamou účastníčkou odboja od 13. 9. 1944 do 13. 12. 1944 ako tlmočnica francúzštiny 2. čl. brigády 4. ukraj. frontu, bola poslednou partizánkou v lučeneckej členskej základni, členkou SZPB bola od roku 1945.

- **Partizánska Ľupča:** s 76-ročnou Annou Jackovou, s 70-ročným Ing. Ladislavom Kolárskym, s 68-ročným Rudolfom Valiaškom a s 79-ročným Jozefom Gregorom.
- **Veľké Teriakovce:** s 99-ročným Jozefom Špitálom, výsadkárom 2. paradasantnej brigády a dlhoročným predsedom ZO.

Česť ich nehynúcej pamiatke!

Odišla vojnová sirota

Helena Kumštárová, Branislav Balogh

V prvý novembrový deň nás navždy opustil Rudolf Václavík – vojnová sirota, dlhoročný člen SZPB a tajomník ObĽV SZPB v Lučenci, člen Ústrednej rady, harmonikár, spevák, ktorý 27. augusta 2021 oslávil 79. narodeniny.

V okresoch Lučenec, Poltár a Veľký Krtíš ho poznal každý člen SZPB a funkcionári zväzu od Bratislavy až po Duklu. Ľudí si získal veselou povahou, prístupom k nim, pekným hlasom a hrou na heligónke, akordeóne, ale aj na gitare a mandolíne. Hrou a spevom spestril mnoho našich podujatí. Tri dni po smrti sa s ním prišli rozlúčiť desiatky ľudí. Jeho pamiatku si minútu ticha uctili aj členovia predsedníctva ÚR SZPB na pravidelnom zasadnutí deviateho novembra.

Dojčenský vek prežil v Dolnom Tisovníku so siedmymi súrodencami a rodičmi. Otec Emil – delostrelec v Hronskej Dúbrave a účastník SNP – sa

z Poľany vrátil po vytlačení povstalcov domov. Neváhal a ukryl štyroch Židov. Závisť a túžba po majetku bývalého majiteľa domu bola podľa syna príčinou udania.

Hlinková garda a Nemci obklúčili dom, vidkami nemilosrdne bodali do snopov sena, až kým otca, jeho zbrane z Povstania a Židov neobjavili. V ten deň roku 1945 sa z Rudolfa stala sirota. Spomínal na Rumunov, ktorí deťom po oslobodení dávali makaróny, aj na Jána Ivaniča, ktorý ho vzal do Radvane do sirotinca. Matku síce po roku našli, no v sirotinci ostal. Na prísnu disciplínu dohliadali najprv mníšky so širokými čepcami, neskôr súdruž-

ky zdravotné sestry. Z Radvane šiel do krajského detského domova v Kremnici. Neskôr sa stal organizátorom pionierskych táborov, telocvikárom a zástupcom riaditeľa domova mládeže.

Rudolf Václavík bol najdlhším členom SZPB v lučeneckej oblasti. Ako syn hrdi-

nu SNP doň vstúpil už v roku 1965. Dlhé roky pôsobil ako tajomník ObĽV Lučenec a člen ÚR. „*Bil'ag sirotky som cítil nie len počas dospievania bez lásky rodičov, ale aj v dospelosti, keď mi to vrstovníci a kolegovia dávali najavo,*“ povedal pre Bojovníka. „*Nemeckému národu som odpustil, no pa-*

mätám na zverské výčiny nacistov a ľudákov.“

A čitateľom Bojovníka odkázal: „*Zväz sa musí zamerať na mladých, ktorí ponosujú jeho odkaz a zároveň ich vzdelá v histórii. Vedomosti mnohých sú chabé, navyše poznačené tým, že im chýbajú súvislosti pri uvažovaní o minulosti.*“

So svojou harmonikou sa R. Václavík zúčastňoval aj na centrálnych oslavách SNP, na fotke s ruským súborom v r. 2012.

foto: archív redakcie

Masové protesty proti okupácii

Adam Šumichrast, historik

Deň vzniku Československej republiky si v ríšskom protektoráte Böhmen und Mähren pripomenuli aj v prvom roku nacistickej okupácie českých krajín, hoci ho protektorátna vláda nariadením 18. septembra 1939 vyčiarkla zo zoznamu štátnych sviatkov.

Občiansky odboj však chystal rozličné protesty, napríklad odporúčal, aby si ľudia obliekli sviatočný odev, priplí si čs. odznak, nenakupovali, nejazdili električkou.

Komunisti opatrne

Komunisti zase vyzývali k štrajkom. Svoju rolu medzi nimi zohral aj medzinárodný kontext po podpise sovietsko-nemeckého paktu o neútočení. Eduarda Beneša začali označovať za nepriateľa ZSSR, ktorý údajne pôsobí v službách západných imperialistov.

Plány domáceho komunistického ústredia komentoval Klement Gottwald z Moskvy nasledovne: „Pri akcii k 28. ríjnu postupujte opatrne, aby ste se nedostali do vleku benešovského šovinizmu. Doporučujeme roz-

hodné vystoupení k 7. listopadu pro Sovětský svaz a za národní a sociální osvobození společně s německou dělnickou třídou.“

Agitácii nezabránil

Dvadsaťohtého ôsmeho októbra naozaj došlo k rôznym protestom a demonštráciám. Napríklad vo Vítkovických železniarňach prišli robotníci do roboty v smútočnom oblečení, pracovali pomalým tempom a po skončení doobedňajšej zmeny sa pripojili k demonštrácii, ktorá sa uskutočnila v centre Moravskej Ostravy.

Závodné výbory mali za úlohu vyhovoriť robotníkom štrajku. Majstri boli inštruovaní v zmysle možných problémov s agitátormi: „Proto vás všechny žádám a přímo vám nařizují, aby ste mezi dělnictvem působili v tom směru, aby byl udržen klid a pořádek a tak znemožněna agitace podvratníků.“

V strojárскеj továrni Walter v pražskej štvrti Jinonice robotníctvo prejavovalo „značnou nechuť k práci“. Stroje bežali, ale pracovala iba malá časť zmeny. Preto došlo k presvedčovacej akcii, do kto-

Demonštrácia v Prahe 28. októbra 1939.

foto: archív redakcie

rej sa zapojilo vedenie spolu so závodným výborom a o 11. hodine už výroba prebiehala normálne.

Nacisti zabíjali

V menších závodoch vládla iná situácia. V niektorých prípadoch zamestnanci vôbec nedorazili do práce, inde prišli s čiernymi alebo červenými viazankami či s trikolórou na klope. Na stav-

bách v Bubenči a Holešovičiach chýbali takmer všetci robotníci.

Protesty vyvrcholili na masovej demonštrácii na Václavskom námestí, na ktorej sa strieľalo do davu. Po zásahu jednotiek SS vodnými delami a obuškami priamo na mieste zomrel pekársky robotník Václav Sedláček. Neďaleko odtiaľ ťažko zranili študenta lekárstva Jana Opletala, ktorý 11. novembra tomuto zraneniam podľahol.

Proces s nacistami

Branislav Balogh

V Nemecku sa začal súdny proces s bývalou sekretárkou v koncentračnom tábore Stutthof. Súd s dnes 96-ročnou Irmgardou Furchnerovou je po vyše desaťročí prvým procesom so ženou za zločiny z éry Tretej ríše. Nečudo, že noviny Times of Israel konštatujú, že vyvolal pomerne širokú publicitu.

Furchnerová sa starala o korešpondenciu dôstojníkov SS a neraz prepisovala správy diktované veliteľom Paulom Wernerom Hoppem. Sama si podľa jej

obhajcu nebola vedomá rozsahu zločinov páchaných v táboře. Prokuratúra namietla, že nariadenie obetí, ich zúfalé búšenie na steny plynových komôr, či ne-

ľudské hygienické pomery museli byť osadenstvu tábora zjavné.

O vitalite obžalovanej svedčí, že svojvoľne odišla zo zariadenia pre seniorov pred začiatkom procesu, no ešte v ten istý deň ju zadržala polícia. Keďže v rokoch 1943-45 ešte nemala 21 rokov, čo bola vtedy hranica dospelosti, súdia ju ako mladistvú. V koncentračnom tábore neďaleko Gdansk zomrelo približne 65-tisíc ľudí: Židov, Poliakov a sovietskych vojakov.

Druhým obžalovaným z éry nacistizmu je 100-ročný Josef Schütz za podiel na vražde 3 518 ľudí v koncentráku Sachsenhausen. Vinu odmieta, nakoľko si vraj nebol vedomý vraždenia v táboře. Za 76 rokov od konca vojny sa mnoho bývalých nacistov vyhlo trestu a tých niekoľko zvyšných sa neraz nemôže pre chatrný zdravotný stav dostať pred súd.

Precedensom, ktorý v ostatných rokoch odštartoval stíhanie nacistov bolo odsúdenie Johna Demjanuka v roku 2011. Posledným odsúdeným nacistom bol dnes 94-ročný Bruno Dey, ktorého ako mladistvého vlni v júli potrestali dvoma rokmi väzenia za podiel na vražde 5 232 obetí v koncentráku Stutthof.

Irmgard Fuchnerová sa usiluje skryť pred zrakmi verejnosti.

foto: Christian Charisius POOL EP

Neonacisti za mrežami

Braňo Ondruš

Vo Francúzsku zatkli päť ľudí, ktorí patria k neonacistickej skupine podozrivej z plánovania násilného útoku. Tamojšie médiá píšú, že traja z nich patria ku skupine s názvom Česť a národ a tých obvinili zo „zločineckého teroristického spoločovania sa“. Troch z piatich ľudí vo veku od 23 do 58 rokov zatkli v departementoch Nièvre, Charente-Maritime a Hauts-de-Seine.

Poslední dvaja podozriví už boli uväznení v rámci vyšetrovania aprílového únosu osemročného dievčaťa. Polícia sa navyše domnieva, že skupina plánovala zaútočiť na francúzskeho ministra zdrava-

voťníctva Oliviera Vérana, ako aj na očkovacie centrá po celej krajine.

Pôvodne ich zatkli, keď odhalili ich vzájomnú komunikáciu o tom, ako sa majú vyrábať výbušniny. Niektorí z podozrivých boli tiež v kontakte s konšpiračným teoretikom Réymom Dailletom, ktorého pred časom vyhostili z Malajzie po vyšetrovaní „spoluúčasti na únose neplostej osoby v organizovanom gangu“. V tomto prípade ide o zmiznutie malého dievčaťa Mie v apríli 2021. Dailleta následne uväznil vo Francúzsku.

Od roku 2017 protiteroristická prokuratúra vedie šesť vyšetrovaní spojených s útočnými plánmi ultrapraviciarov. V jednom z nich, proti malej skupine s názvom OAS, už obžalovali 6 ľudí. Tento súdny proces sa začal pred dvoma týždňami.

ČO PÍŠU INÍ

■ Solidarita s Kubou

Spravodajský web Telesur informoval o podujatiach na podporu Kuby, ktoré sa uskutočnili v mnohých amerických mestách ako San Francisco, Washington, New York, Panama a Santo Domingo.

Jazdy autom a bicyklom na podporu kubánskeho ľudu boli hlásené aj v Ottawe a Vancouveri. Aktivisti zorganizovali pochody vo Venezuele, Paraguaji, Mexiku, Salvádore, Paname, Dominikánskej republike, Nikarague a Brazílii.

V júli prešli americkí aktivisti vyše 2000 kilometrov z Miami do Washingtonu, kde doručili petíciu s vyše 27 000 podpismi, vyzývajúcu prezidenta Joea Bidena, aby zrušil blokádu a zlepšil vzťahy s Kubou. Podujatia sú súčasťou kampane Máme pamäť, ktorú organizuje Inštitút priateľstva ľudí na Kube proti terorizmu a blokáde. V Austrálii v rámci výzvy S láskou z Austrálie na Kubu ľudia prekráčajú vzdialenosť, podobnú tej, ktorá oddeľuje obe krajiny.

■ Bankrot – zbraň proti neonacistom

Niektoré americké médiá si všimli proces proti Andrewovi Anglinovi, ktorý prevádzkuje neonacistickú webovú stránku. Tento pravicový extrémista sa podieľal na zhromaždení Zjednotenie pravice v roku 2017 v Charlottesville vo Virgínii. Podujatie sa zmenilo na násilnosti, ktoré si vyžiadali jeden ľudský život.

Protinacistickí aktivisti v USA skúšajú boj cestou občianskoprávných súdnych sporov, aby od pravicových extrémistov vysúdili čo najvyššie sumy. Usilujú sa ich podnikanie priviesť k bankrotu a tak ich odradiť od aktív, ale tiež oslabiť ich financovanie. Práve Anglin pred niekoľkými rokmi prehrál občiansky súdny spor, keď ho Tanya Gershová z Montany zažalovala za organizovanie antisemitskej kampane proti jej rodine. Anglina súd odsúdil na pokutu vo výške 14 miliónov dolárov.

Neonacista Richard Spencer, sa v rozhovore pre krajne pravicový Youtube kanál pošťožoval, že súdny proces je preňho „finančne ochromujúci“, lebo mu bráni v rozvoji podnikania a tiež ho viedol k obmedzeniu verejného vystupovania zo strachu pred ďalšími žalobami o veľké odškodné.

Jedna z právnych poradkýň občianskych aktivistov na margo najnovšieho procesu povedala: „Verím, že títo ľudia uvidia na konci tohto prípadu veľmi, veľmi vysoké peňažné pokuty. A zákon dáva našim klientom možnosť naháňať ich týmito rozsudkami, kým nebudú zaplatené.“

Spracoval (bo)

Z hľadiska pokrokových, antifašistických tradícií nášho výtvarného umenia vyzdvihli sme už Jána Koniarka, Martina Benku a mienime sa zhostiť aj mena DUŠANA JURKOVIČA.

Tak ako opozične namietali voči rizikám vznikajúceho „slovákštátu“ napríklad Janko Jesenský, Rudolf Viest či Ján Golián, tak dôrazne varovali pred ľudáctvom a slovenským variantom fašizmu sily, ktoré dobre rozumeli pojmom kultúra, ľudskosť, antimilitarizmus.

O Dušanovi Jurkovičovi už veľa toho vieme. Vydali o ňom monografie v čase vzniku Mohyly M. R. Štefánika na Bradle (František Žákavec), jeho dielom sa v súčasnosti zaoberá docentka Dana Bořutová, resp. profesor Matúš Dulla.

Narodil sa na v Turej Lúke pri Myjave 23. augusta 1868 ako syn notára. V Brezovej navštevoval evanjelickú cirkevnú školu, v Šamoríne maďarskú mešťanku a v Šoproni nižšie gymnázium. V rokoch 1884 až 1889 študoval stavebný odbor na Štátnej škole remesiel vo Viedni. Od roku 1887 sa intenzívne zaujímal o ľudové umelecké prejavy (výšivky). Pôsobil u architekta Blažeja Bullu v Martine a vo Vsetíne u Michala Urbánka. Skúmal základy ľudového staviteľstva Valašska a západného Slovenska. Na Národopisnej výstave v Prahe v roku 1895 sa zoznámil s Mikolášom Alešom a Jožom Úprkom.

Jurkoviča považujeme za slovenský ekvivalent viedenskej, budapeštianskej aj bratislavskej secesie. Pripomeňme Pustevny pod Radhoštěm, kúpeľnú architektúru Luhačovic, obnovu moravských hradov, projektovanie atraktívnych vil a skvost – Spoločenský dom v Skalici. Secesia na moravsko-slovenskom pomedzí má svoj ornament, drevo ako výtvarný materiál, farebnosť, interiérovú originalitu.

Dejinný pamätník na cintoríne v Brezovej pod Bradlom, súčasne aj náhrobník D. Jurkoviča.

Mohyla M. R. Štefánika na Bradle z roku 1929, súčasný stav.

Pamätník SNP v Kremničke pred obnovou.

PhDr. Ladislav Skrak

Počas 1. svetovej vojny pôsobil na Oddelení pre výstavbu vojnových cintorínov v Krakove. Vytvoril mimoriadny súbor memoriálnej architektúry v Žmigrodskom okrsku, na poľskom území medzi Jaslom a Duklou. Po vzniku ČSR viedol Vládny komisariát na ochranu pamiatok na Slovensku. Zachraňuje Vlkolínec, Oravský a Zvolenský zámok... Rieši zároveň koncepciu nových obytných štvrtí a stavebných technológií. Pripomeňme ďalšie dôkazy Jurkovičovej geniality: Mohyla M. R. Štefánika, stanice lanovky v Tatrách, elektrárenské stavby, Kochovo sanatórium v Bratislave atď.

Nás zaujíma aj ako autor Pamätníka – cintorína v Kremničke z rokov 1947 a 1948. Vybudovali ho na mieste beštiálneho popravniska. Aj tie tri kríže sú tu na mieste. Nedávno pomník rekonštruovali a nepriznali mu znak vtedajšieho investora – SLUB-u. Dnes je tu krížov dajako priveľa. Nemožno o týchto veciach špekulovať, má ísť o principiálnu odbornú obnovu. Tento komplikujúci jav naozaj mrzí. Ide už o druhý „šuter“. V Bořutovej monografii nájdeme ďalší: fotografiu z osláv „oslobodenia“ Banskej Bystrice z konca októbra 1944. Prečo a načo? Aby sa blokovali iniciatívy na ocenenie umelcovho diela ako svetového kultúrneho dedičstva UNESCO?

Rodák z Turej Lúky bol zrejmy antifašista. V roku 1946 jeho kolega Emil Beluš uverejnil v Smrekovej revue Elán Jurkovičove architektonické návrhy z čias vojny a tesne po nej: spomienku na krvavý zánik Lidíc, Mauzóleum na pamiatku bitky pri Stalingrade či Kamennú apoteózu slovenského povstania. Tak jednoznačne završoval svoje geniálne dielo Dušan Jurkovič. Zomrel v Bratislave 21. decembra 1947 ako národný umelec.

Na vaše otázky odpovedá košický lekár MUDr. Ahmad Gharaibeh, PhD, MPH

Niekedy po jedle cítim relatívne veľké bolesti brucha. Chcem sa spýtať, či to môže byť nejaký vážnejší problém a či by som mal navštíviť lekára.

Roman, Stará Ľubovňa

Keď píšete o bruchu predpokladám, že máte na mysli žalúdok, nakoľko opisujete bolesti súvisiace s jedlom. Bolesti žalúdka po jedle môže spôsobiť existencia žľzných kameňov. Nie je to však jediná indikácia – rovnako môže ísť o zápal žalúdka, chronickú infekciu slepého čreva, Crohnovu chorobu, zápaly hrubého čreva, alebo peptický vred. Ďalšou možnosťou je aj tzv. syndróm dráždivého čreva. V prípade, že tieto problémy pociťujete po konzumácii mliečnej stravy, môže sa takýmito bolesťami prejavovať aj intolerancia na laktózu. V krajnom prípade môže ísť o reakciu na prijímanie korenistej potravy, ba dokonca i o otravu jedlom. To neznamená, že by vás chcel niekto zámerne otráviť, ale že v jedle – napr. kvôli zlému skladovaniu – vznikli jedovaté zlúčeniny.

V každom prípade navrhujem, aby ste ako terapiu začali brať Frisium 10 mg raz denne po dobu 1–2 týždňov. Ak však ani po tomto období bolesti žalúdka, resp. bolesti v oblasti brucha neprejdú, treba sa skontaktovať s obvodným lekárom a naplánovať kolonoskopické vyšetrenie u gastroenterológa.

pomôcky: OPOL, RIED, RABE, MER, DEVICE	od začiatku	mužské meno	moderná zliatina na výrobu zvoncov	administratívny orgán	sud, po anglicky	latinský pozdrav	ozdobujem farbami	pomôcky: VAT, DIODE, AMATI, ASP, MOA	prudko postrčil	osobitne	temnota	značka voltampéra	typ ruských lietadiel
posúvam na iné miesto								ledva					
transport								Turek azda, po česky					
4. časť tajničky												3. časť tajničky	dranim zbavoval kože
sídlo v Rakúsku					prístroj, po anglicky	únia, po česky žrd na voze					skratka knokautu neošúp		
zstuj váhu				silno citovo vzrušil datelina, po česky						predložka nik			
jeden, po francúzsky				2. časť tajničky havran, po nemecky					nebud pri živote ruský súhlas				
autor výroku: H. de BALZAC	vzorec fosfidu arzenu	kričím sídlo vo Francúzsku						dióda, po nemecky vyhynutý pštros					
slávny výrobca huslí						EČV Třnavy	sprostredkovateľ spleť						
1. časť tajničky										túžba (poet.)			
letom prekonajú												červené dalmátske víno	

Správne vylúštenie tajničky z č. 21 znie: **Silní ľudia milujú život.** Knihu posielame Mgr. Martine Bukovskej zo Zborova.

Vylúštenie tajničky posielajte na adresu: Redakcia Bojovník, Štúrova 8, 815 72 Bratislava, alebo na e-mail: bojovník@szpb.sk.

ZRNKÁ HUMORU

Tentoraz vtipné citáty niekdajšieho britského premiéra Winstona Churchilla, ktorý úspešne viedol Spojené kráľovstvo vo vojne proti nacistickému Nemecku.

Raz sa na večierku, usporiadanom britskou vládou, stretne Churchill s poslankyňou, ktorá ho vyložene neznašala, a tá mu hovorí:

„Pán premiér, keby som ja bola vašou ženou, dala by som vám do čaju jed.“

Pohotovo zareagoval: „Lady, keby ste vy bola mojou ženou, s chuťou by som ten čaj vypil.“

* * *

História bude voči mne láskavá, lebo mám v úmysle ju napísať.

* * *

Optimista tvrdí, že žijeme v najlepšom možnom svete. Pesimista sa obáva, že je to pravda.

* * *

Churchill prišiel na interpeláciu do Dolnej snemovne v povznesenej nálade. Poslankyňa Philipsová predstúpila pred jeho kreslo a vzrušene predniesla:

„Pán predseda, vy ste opitý. Vy ste hrozne opitý. Pán predseda, vy ste hrozne moc opitý.“

Churchill sa tackavo postavil a odvetil: „Pani poslankyňa, vy ste mrzká. Vy ste veľmi mrzká. Pani poslankyňa, vy ste strašne moc mrzká!“ A mávajúc svojou veľkou cigarou dodal: „Na rozdiel od vás, ja sa však z toho do rána vyspím!“

* * *

Realita je klam spôsobený nedostatkom alkoholu.

* * *

Mám rád ošipané. Psy po nás gánia, aj mačky. Prasatá nás však považujú za rovnocenných.

* * *

„Nikdy nepijem pred raňajkami,“ vyhlásil raz Churchill. Samozrejme, vtipkoval, pretože si k raňajkám vždy dával dvojité whisky, ktorú označoval za ranný výplach úst.

* * *

Najväčšou lekciovou v živote je vedieť, že dokonca aj blázni majú niekedy pravdu.

(ao)